

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. V kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. V kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. V kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 11. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-hcaeventyr05val-shoot-idm139748574383664.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. V kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

**Fra
Samlede Skrifter.
25.-28.
Bind 1868.**

12

Samlede Skrifter, 1. udg., begyndte at udkomme 7.11.1853. En foreløbig afslutning nåedes 19.7.1855 med bind 21-22: *Mit Livs Eventyr*. Senere arbejder (i optryk eller i titeloplæg af originaludgaver) udkom som bd. 23-28 1857-68. Posthumt udkom bd. 29-33 og Supplementsbind 1876-79. Se oversigt Bibl. s. 183 ff. Flg. bind er benyttet i nærv. udgave:

SS 18-55 (Bibl. 740) udkom 8.5.1855 og indeholder VIII + 134 s. S. 1-109 er Historier, 111-33 Biographiske Skizzer og Anmeldelser. Jf. vort bd. II s. 213 ff.

SS 19-55 (Bibl. 735) udkom 15.3.1855. [VIII] + 190 s.

SS 20-55 (Bibl. 743) udkom 8.5.1855. [VIII] + 204 s.

Foruden serietitel har disse to bind særtitel: *Eventyr. Første/Anden Deel*. Indhold og rækkefølge svarer til EP-50. Jf. vort bd. I og bd. II til s. 212.

SS 25-68 (Bibl. 971) udkom 27.10.1868. [VIII] + 186 s.

SS 26-68 (Bibl. 972) udkom samme dag. [VIII] + 140 s.

SS 27-68 (Bibl. 974) udkom 19.11.1868. [VIII] + 208 s.

Foruden serietitel har disse tre bind særtitel: *Nye Eventyr og Historier. Første/ Anden/Tredie Deel*. Deres indhold svarer til vore bd. III og IV, kronologisk ordnet. De indordner dog henholdsvis 1, 3 og 5 historier, der ikke tidligere har været trykt i eventyrsamlinger. Disse meddeles i det flg. SS 27-68 s. 185-208 er bemærkninger til eventyrene, se bd. VI.

SS 28-68 (Bibl. 975) udkom 19.11.1868 og indeholder [VIII] + 194 s. Foruden serietitel findes særtitel: *Reiseskizzer og Pennetegninger*. Blandt deltitlerne skal nævnes I Danmark, omfattende Skagen og Vænø og Glænø, samt Gudfaders Billedbog. Af disse tre tekster, der alle havde været trykt før, indgår de to sidstnævnte i EHF 5-74; de trykkes nedenfor efter SS 28-68.

SS 29-76 (Bibl. 1065) udkom 30.11.1876 og indeholder [VIII] + 186 s. Særtitlen lyder: *Nye Eventyr og Historier. Fjerde Deel*. Indholdet svarer til nærv, bind fra Dryaden, dertil kommer s. 103 ff. Bemærkninger. Bindet er ikke benyttet, da det ikke udkom i Andersens levetid.

13

**Den onde Fyrste.
(Et Sagn.)**

Der var engang en ond og overmodig Fyrste, hvis hele Tanke gik ud paa at vinde alle Verdens Lande og indjage Skræk ved sit Navn; han foer frem med Ild og Sværd; hans Soldater nedtraadte Kornet paa Marken, de antændte Bondens Huus, saa den røde Lue slikkede Bladene af Træerne, og Frugten hang stegt paa de sorte, sviende Grene. Mangen stakkels Moder skjulte sig med sit nøgne, diende Barn bag ved den rygende Muur, og Soldaterne søgte hende, og fandt de hende og Barnet, da begyndte deres djævelske Glæde; onde Aander kunde ikke handle værre; men Fyrsten syntes just det gik som det skulde; Dag for Dag voxte hans

Magt, hans Navn blev frygtet af Alle, og Lykken fulgte ham i al hans Gjerning. Fra de erobrede Byer førte han Guld og store Skatte; der opdyngedes i hans Kongestad en Rigdom, hvortil der ikke fandtes Mage paa noget andet Sted. Nu lod han bygge prægtige Slotte, Kirker og Buegange, og Hver, som saae disse Herligheder, sagde: »hvilken stor Fyrste!« de tænkte ikke paa den Nød, han havde bragt over andre Lande, de hørte ikke de Suk og den Jammer, der lød fra de afbrændte Byer.

Fyrsten saae paa sit Guld, saae paa sine prægtige Bygninger og tænkte da, som Mængden: »hvilken stor Fyrste! men jeg

* * * * *
- - - - - 14

maa have Mere! meget Mere! Ingen Magt maa nævnes liig, end sige større, end min!« og han gik i Krig med alle sine Naboer og han beseirede dem Alle. De overvundne Konger lod han, med Guldkjæder, lænke til sin Vogn, naar han kjørte gjennem Gaderne, og sad han til Bords, da maatte de ligge ved hans og Hoffolkenes Fødder og tage de Stykker Brød, man der kastede til dem.

Nu lod Fyrsten sin Billedstøtte opreise paa Torvene og i de kongelige Slotte, ja han vilde at den skulde staae i Kirkerne foran Herrens Alter; men Præsterne sagde: »Fyrste, Du er stor, men Gud er større, vi vove det ikke.«

»Vel.« sagde den onde Fyrste, »saa overvinder jeg Gud med!« og i sit Hjertes Overmod og Taabelighed lod han bygge et konstigt Skib, hvormed han kunde gennemfare Luften; det var broget som Paafuglens Hale og syntes besat med tusinde Øine, men hvert Øie var en Bøssepipe; Fyrsten sad midt i Skibet, han behøvede kun at trykke paa en Fjer, da fløi tusinde Kugler ud, og Bøsserne vare igjen ladte som før. Hundrede stærke Ørne spændtes foran Skibet, og saaledes fløi han nu mod Solen. Jorden laae dybt nede; først syntes den, med sine Bjerge og Skove, kun som en oppløiet Ager, hvor det Grønne titter frem fra den væltede Græstørv, siden lignede den det flade Landkort, og snart var den ganske skjult i Taage og Skyer. Høiere og høiere fløi Ørnene op ad; da udsendte Gud en eneste af sine utallige Engle, og den onde Fyrste lod tusinde Kugler flyve imod ham, men Kuglerne faldt som Hagl tilbage fra Englens skinnende Vinger; en Bloddraabe, kun en eneste, dryppede fra den hvide Vingefjer, og denne Draabe faldt paa Skibet, hvori Fyrsten sad; den brændte sig fast, den tyngede som tusinde Centner Bly og rev Skibet i styrtende Fart ned mod Jorden; Ørnenes stærke Vinger knækkedes, Vinden susede om Fyrstens Hoved, og Skyerne rundt om, de vare jo skabte af de afbrændte Byer, formede sig i truende Skikkelser, som milestore Krebs, der strakte deres stærke Klo ud efter ham, som rullende Klippestykker og ildspyende Drager; halv død laae han i Skibet, der tilsidst blev hængende mellem Skovens tykke Trægrene.

»Jeg vil beseire Gud!« sagde han, »jeg har svoret det, min Villie skal skee!« og han lod i syv Aar bygge konstige Skibe, til at gennemfare Luften med, han lod smede Lynstraaler af

*
- 15

det haardeste Staal; thi han vilde sprænge Himlens Befæstning. Fra alle sine Lande samlede han store Krigshære, de bedækkede en Omkreds af flere Mile, da de stode opstillede Mand ved Mand. De bestege de konstige Skibe, Kongen selv nærmede sig sit, da udsendte Gud en Myggesværme, en eneste lille Myggesværme, den surrede om Kongen og stak hans Ansigt og Hænder; han drog i Harme sit Sværd, men slog kun i den tomme Luft, Myggene kunde han ikke ramme. Da bød han at der skulde bringes kostelige Tæpper, disse maatte man vikle om ham, der kunde ingen Myg trænge igjennem med sin Braad, og man gjorde, som han bød; men en eneste Myg satte sig paa det inderste Tæppe, den krøb ind i Kongens Øre og stak ham der; det brændte som Ild, Giften slog op i hans Hjerne, han rev sig løs, sled Tæpperne af sig, sønderrev sine Klæder og dandsede nøgen for de raae, vilde Soldater, som nu spottede den gale Fyrste, der vilde bestorme Gud og strax var overvunden af en eneste lille Myg.

*
-
16

Marionetspilleren.

Der var paa Dampskibet en gammelagtig Mand, med et saa fornøiet Ansigt, at, løi det ikke, da maatte han være det lykkeligste Menneske paa Jorden. Det var han ogsaa, sagde han; jeg hørte det af hans egen Mund; han var Dansk, var min Landsmand og reisende Theaterdirecteur. Hele Personalet havde han med, det laae i

en stor Kasse; han var Marionetspiller. Hans medfødte gode Humeur, sagde han, var blevet luttret af en polyteknisk Candidat, og ved det Experiment var han bleven fuldkommen lykkelig. Jeg forstod ham ikke strax, men saa satte han hele Historien klart ud for mig, og her er den.

Det var i Slagelse, sagde han, jeg gav en Forestilling paa Postgaarden, og havde brillant Huus og brillant Publicum, aldeles uconfirmeret, paa et Par gamle Madamer nær. Saa kommer der en sortklædt Person af Studenterudseende, han sætter sig, og leer aldeles paa de rigtige Steder, klapper aldeles rigtigt, det var en usædvanlig Tilskuere! jeg maatte vide, hvem det var, og jeg hører, at det er en Candidat fra den polytechniske Lærestanstalt, sendt ud for at belære Folk i Provindserne. Klokkeren otte var min Forestilling ude, Børn skal jo tidlig i Seng, og man maa tænke paa Publicums Beqvemmelighed. Klokkeren ni begyndte Candidaten sine Forelæsninger og Experimenter, og nu var jeg hans Tilhører. Det var mærkeligt at høre og see paa. Det Meste gik over mit Hoved og ind i Præstens, som man siger, men Det maatte jeg tænke: kunne vi Mennesker

----- 17

udfinde Sligt, saa maae vi ogsaa kunne holde længer ud end til vi puttes i Jorden. Det var bare smaa Mirakler, han gjorde, og dog altsammen Fod i Hose, lige ud af Naturen. I Moses' og Propheternes Tid maatte saadan en polyteknisk Candidat være bleven en af Landets Vise, og i Middelalderen vilde han være bleven brændt. Jeg sov ikke hele Natten, og da jeg næste Aften gav en Forestilling og Candidaten var der igjen, saa kom jeg ordenlig i Humeur. Jeg har hørt af en Skuespiller, at han i Elskerroller kun tænkte paa en eneste af Tilskuerne, for hende spillede han og glemte hele det øvrige Huus; den polytechniske Candidat han var min »hende«, min eneste Tilskuere, som jeg spillede for. Da Forestillingen var ude, bleve alle Marionetter kaldte frem, og jeg blev af den polytechniske Candidat budt ind til ham paa et Glas Viin; han talte om min Komædie og jeg talte om hans Videnskab, og jeg troer, vi havde lige stor Fornøielse af begge Dele, men jeg beholdt dog Ordet, for der var saa meget i hans, som han ikke selv kunde gjøre Rede for, som nu den Ting, at et Stykke Jern, som falder igjennem en Spiral, bliver magnetisk, ja hvad er det: Aanden kommer over det, men hvor kommer den fra; det er ligesom med denne Verdens Mennesker, tænker jeg, Vorherre lader dem dumpe gjennem Tidens Spiral, og Aanden kommer over dem, og saa staaer der en Napoleon, en Luther, eller lignende Person. »Hele Verden er en Række af Underværker,« sagde Candidaten, »men vi ere saa vante til dem, at vi kalde dem Hverdagsting.« Og han talte og han forklarede, det var tilsidst ligesom han løftede Hjerneskillen paa mig, og jeg tilstod ærligt, at var jeg ikke allerede en gammel Karl, saa vilde jeg strax gaae i den polytechniske Anstalt og lære at see Verden efter i Sømmene, og det uagtet jeg var et af de lykkeligste Mennesker. »Et af de lykkeligste!« sagde han, og det var ligesom han smagte paa det. »Er De lykkelig?« spurgte han; »ja,« sagde jeg, »lykkelig er jeg, og velkommen er jeg i alle Byer, hvor jeg kommer med mit Selskab. Der er jo rigtignok eet Ønske, der imellem kommer over mig som en Nissebuk, en Mare, der rider mit gode Humeur, det er: at blive Theaterdirecteur for en levende Trup, et rigtigt Menneskeselskab.« »De ønsker deres Marionetter levendegjorte, De ønsker, at de skulle blive til virkelige Skuespillere,« sagde han, »og De selv være Directeuren, da vilde De være fuldkommen lykkelig, troer De?« Han troede

*
- 18

det nu ikke, men jeg troede det, og vi talte frem og vi talte tilbage, og saa vare vi lige nær i vor Mening, men med Glassene stødte vi sammen, og Vinen var meget god, men der var Trolldøi i den, for ellers bliver hele Historien, at jeg fik en Ruus. Det var det ikke, jeg var klarøiet. Der var som Solskin i Stuen, det skinnede ud af Ansigtet paa den polytechniske Candidat, og jeg maatte tænke paa de gamle Guder i evig Ungdom, da de gik om i Verden; og det sagde jeg til ham, og saa smilede han, og jeg turde have bandet paa, at han var en forklædt Gud eller en af Familien, - og han var det - mit høieste Ønske skulde opfyldes, Marionetterne blive levende, og jeg Directeur for Mennesker. Vi drak paa det; han pakkede alle mine Dukker i Trækassen, bandt mig den paa Byggen, og saa lod han mig dumpe gjennem en Spiral; jeg hører endnu, hvor jeg dumpede, jeg laae paa Gulvet, det er vist og sandt, og hele Selskabet sprang ud af Kassen, Aanden var kommen over dem Allesammen, alle Marionetterne vare blevne udmærkede Kunstnere, det sagde de selv, og jeg var Directeur; Alt var istand til første Forestilling; hele Selskabet vilde tale med mig, og Publicum med. Dandserinden sagde, at naar hun ikke stod paa eet Been, saa faldt Huset, hun var Mester for det Hele og vilde behandles saaledes. Dukken, der spillede Keiserinde, vilde udenfor Scenen ogsaa behandles som Keiserinde, for ellers kom hun ud af Øvelsen; han, som brugtes til at komme ind med et Brev, gjorde sig ligesaa vigtig som første Elsker, thi de Smaa vare som de Store af lige Vigtighed i et konstnerisk Heelt, sagde han. Saa forlangte Helten, at hele hans Rolle skulde kun være Udgangsrepliker, for dem klappede man af; Primadonna vilde kun spille i rødt Lys, for det klædte hende - hun vilde ikke være i blaåt. Det var ligesom Fluere i en Flaske, og jeg var midt i Flasken, jeg var Directeur. Veiret gik fra mig, Hovedet gik fra mig, jeg var saa elendig, som et Menneske kan blive, det var en ny Menneskeslægt jeg var kommen imellem, jeg ønskede, at jeg havde dem Allesammen i Kassen igjen, og at jeg aldrig var bleven Directeur. Jeg sagde dem reent ud, at de igunden dog alle vare Marionetter, og saa sloge de mig ihjel. Jeg laae paa Sengen i mit Kammer, hvorledes jeg var kommen der fra den polytechniske Candidat, maa han vide, jeg veed det ikke. Maanen skinnede ind paa Gulvet,

*
- 19

hvor Dukkekassen laae væltet og alle Dukkerne smidt om, Smaa og Store, hele Commersenen; men jeg var ikke seen, ud af Sengen foer jeg, og i Kassen kom de Allesammen, Nogle paa Hovedet og Nogle paa Benene;

jeg smækkede Laaget til og satte mig selv ovenpaa Kassen; det var til at male, kan De see det, jeg kan see det. »Nu skal I blive der,« sagde jeg, »og aldrig ønsker jeg mere at I have Kjød og Blod!« - Jeg var saa let i Humeuret, jeg var det lykkeligste Menneske; den polytechniske Candidat havde luttret mig; jeg sad i bar Lyksalighed og faldt isøvn paa Kassen, og om Morgen - det var egenlig om Middagen, men jeg sov forunderlig længe den Morgen, - saa sad jeg der endnu, lykkelig, idet jeg havde lært, at mit fordums eneste Ønske havde været dumt; jeg spurgte efter den polytechniske Candidat, men han var borte, ligesom de græske og romerske Guder. Og fra den Tid har jeg været det lykkeligste Menneske. Jeg er en lykkelig Directeur, mit Personale raisonnerer ikke, Publicum ikke heller, det fornøier sig af Hjertensgrund; frit kan jeg selv lave alle mine Stykker sammen. Jeg tager af alle Komeeller det Bedste, jeg vil, og Ingen ærgrer sig derover. Stykker, som nu ere foragtede paa de store Theatre, men som Publicum for tredive Aar siden løb efter og tvinede over, dem tager jeg nu til mig, nu giver jeg dem til de Smaa, og de Smaa de tvine ligesom Fader og Moder tvinede; jeg giver »Johanna Montfaucon« og »Dyveke«, men i Forkortning, for de Smaa holde ikke af langt Kjærlighedsvrøvl, de ville: ulykkeligt, men hurtigt. Nu har jeg bereist Danmark paa Retten og paa Vranken, kjender alle Mennesker og kjendes igjen; nu er jeg gaaet til Sverrig, og gjør jeg her Lykke og fortjener gode Penge, saa bliver jeg Skandinav, ellers ikke, det siger jeg Dem, som er min Landsmand.

Og jeg, som Landsmand, fortæller det naturligviis strax igjen, blot for at fortælle.

*
—
20

To Brødre.

Paa en af de danske Øer, hvor gamle Thingsteder løfte sig i Kornmarkerne og mægtige Træer i Bøgeskovene, ligger en lille Stad med røde Tage paa de lave Huse; inde i et af disse blev over Gløder og Emmer paa Skorstenen lavet underlige Ting; der kogtes i Glas, der blev blandet og destilleret, der stødtes Urter i Morterne; en ældre Mand stod for det Hele.

»Man maa vel passe det Rette!« sagde han, »ja, det Bette, det Rigtige, Sandheden i hver skabt Deel, skal man kjende og holde sig til.«

Inde i Stuen hos den brave Huusmoder sad to af Sønnerne, endnu smaa, men med voxne Tanker. Om Ret og Skjel havde ogsaa Moder altid talt til dem, om at holde paa Sandheden, det var *Vorherres* Ansigt i denne Verden.

Den ældste af Drengene saae skjelmisk og kjæk ud, hans Lyst var at læse om Naturens Kræfter, om Sol og Stjerner, intet Eventyr var ham deiligere. O, hvor lykkeligt, at kunne gaae paa Reise-Opdagelser, eller at udfinde, hvorledes Fuglens Vinger lade sig eftergjøre, og da at kunne flyve! ja, *det* var at finde det Rigtige! Fader havde Ret og Moder havde Ret; Sandheden holdt Verden sammen.

Den yngre Broder var mere stille og gav sig ganske hen i Bøgerne; læste han om *Jacob*, som klædte sig i Faareskind for at ligne *Esau* og derved tilsvige sig Førstefødselsret, da

-----21

knyttede han i Harme sin lille Haand, vred paa Bedrageren; læste han om Tyranner og al den Uret og Ondskab, der øvedes i Verden, da stod Taarer i hans Øine. Tanken om det Rette, Sandheden, der skulde og maatte seire, opfyldte ham saa mægtigt. En Aften, den Lille var allerede i Seng, men Gardinerne om den ikke heelt trukne til, Lyset skinnede ind til ham, laae han med sin Bog og maatte endelig læse Historien om *Solon* ud.

Og Tankerne løftede og bare ham saa sælsomt vidt; det var, som om Sengen blev et heelt Fartøi for fulde Seil; drømte han, eller hvad var det? Han gled hen over rullende Vande, Tidens store Søer, han hørte *Solons* Røst, forstaaeligt og dog i fremmed Maal lød det danske Valgsprog: »Med Lov skal man Land bygge!«

Og Menneskeslægtens Genius stod i den fattige Stue, bøiede sig over Sengen og trykkede et Kys paa Drengens Pande: »Bliv stærk i Hæder og stærk i Livets Kamp! med Sandhed i dit Bryst, flyv mod Sandhedens Land!«

Den ældre Broder var endnu ikke tilsengs, han stod ved Vinduet, saae ud paa Taagerne der løftede sig fra Engen; det var ikke Elverpigerne, som dandsede der, det havde rigtignok et gammelt Tyende sagt ham, men han vidste bedre Besked, det var Dampene, varmere end Luften, og saa løftede de sig. Et Stjernesked lyste, og Drengens Tanker vare i samme Nu fra Jordens Dunster, heelt oppe ved det lysende Meteor. Himlens Stjerner blinkede, det var, som om der hang lange Guldtraade fra dem ned til vor Jord.

»Flyv med mig!« sang og klang det lige ind i Drengens Hjerte; og Slægternes mægtige Genius, hurtigere end Fuglen, end Pilen, end Alt hvad Jordisk der flyve kan, bar ham ud i Rummet, hvor Straale fra Stjerne til Stjerne bandt Kloderne til hinanden; vor Jord dreiede sig i den tynde Luft, By syntes tæt ved By. Gjennem Sphærerne klang det:

»Hvad er nær, hvad er fjern, naar Aandens mægtige Genius løfter Dig!«

Og atter stod den Lille ved Vinduet og saae ud, den yngre Broder laae i sin Seng, Moder kaldte dem ved deres Navn: »*Anders og Hans Christian!*«

Danmark kjender dem, *Verden* kjender de to Brødre - *Ørsted*.

*
—
22

Den gamle Kirkeklokke. (Skrevet til »*Schillers Album*«.)

I det tydske Land *Württemberg*, hvor Akasietræerne saa deiligt blomstre ved Landeveien og Æble- og Pæretræerne bugne i Høst ved den modne Velsignelse, ligger en lille By, *Marbach*; den hører til de ganske ringe Stæder, men smukt ligger den ved *Neckarfloden*, der skynder sig forbi Byer, gamle Ridderborge og grønne Viinbjerge, for at blande sine Vande med den stolte Rhinstrøm.

Det var seent paa Aaret, Viinløvet hang med røde Blade, Regnbyger faldt, og den kolde Blæst tog til; det var ikke den fornøieligste Tid for de Fattige; det blev mørke Dage, og mørkere endnu var der inde i de gamle, smaa Huse. Et af disse laae med Gavlen ud mod Gaden, med lave Vinduer, fattigt og ringe at see til, og det var da ogsaa Familien, som boede der, men brav og flittig; dertil med Guds frygt i Hjertets Skatkammer. Eet Barn til vilde *Vorherre* snart forunde dem; det var Timen, Moderen laae i Smerte og Nød, da lød ind til hende fra Kirketaarne! Klokkeklang, saa dyb, saa festlig, det var en Høitidsstund, og Klokkens Lyd fyldte den Bedende med Andagt og Tro; Tankerne løftede sig saa inderligt mod Gud, og i samme Stund fødte hun sin lille Søn og følte sig saa uendelig glad. Klokken i Taarnet syntes at ringe hendes Glæde ud over By og Land. To klare Barneøine saae paa hende, og den Lilles Haar skinnede, som om det var forgyldt; Barnet blev modtaget

----- 23

i Verden med Klokkeklang paa den mørke Novemberdag; Moder og Fader kyssede det, og i deres Bibel skrev de ind, at »den tiende November 1759 gav Gud os en Søn,« og siden blev tilføiet, at han i Daaben fik Navnene »*Johan Christoph Friedrich*«.

Hvad blev der af den lille Fyr, den fattige Dreng fra det ringe *Marbach*? Ja, det vidste Ingen dengang, selv ikke den gamle Kirkeklokke, ihvor høit den hang og havde runget og sjunget først for ham, der siden skulde synge den deiligste Sang om »*Klokken*«.

Og den Lille voxede og Verden voxede for ham; vel flyttede Forældrene til en anden By, men kjære Venner bleve i det lille *Marbach*, og derfor kom ogsaa Moder og Søn der i Besøg en Dag; Drengen var endnu kun sex Aar, men han kjendte allerede endeel til Bibelen og de fromme Psalmer, han havde alt mangan Aften fra sin lille Rørstol hørt Fader læse *Gellerts* Fabler og Sangen om *Messias*; hede Taarer havde han og den toaars ældre Søster grædt ved Læsningen om *ham*, der led Korsets Død til Frelse for os Alle.

Ved det første Besøg i *Marbach* havde Byen ikke stort forandret sig, det var jo heller ikke saa meget længe siden, de droge bort; Husene stode som før med spidse Gavle, heldende Mure og lave Vinduer; paa

Kirkegaarden vare komne nye Grave til, og der, lige op til Muren, stod nu nede i Græsset den gamle Klokke, den var falden ned fra sin Høide, havde faaet en Sprække og kunde ikke ringe meer, en ny var ogsaa kommen i dens Sted.

Moder og Søn vare traadte ind paa Kirkegaarden, de stode foran den gamle Klokke, og Moderen fortalte sin lille Dreng, hvorledes den Klokke i flere hundrede Aar havde gjort Gavn, ringet til Barsedaa, til Bryllupsglæde og Begravelse; den havde mælet om Festglæde og Ildens Rædsler; ja Klokken sang ud et heelt Menneskeliv. Og aldrig glemte Barnet hvad Moderen fortalte, det klang i hans Bryst, til han som Mand maatte synge det ud. Og Moderen fortalte ham, hvorledes denne gamle Kirkeklokke havde ringet Trøst og Glæde til hende i Angestens Time, runget og sjunget, da hendes lille Dreng blev givet hende. Og Barnet saae næsten med Andagt paa den store, gamle Klokke, han bøiede sig ned og kyssede den, ihvor gammel, sprukken og henkastet den end her stod imellem Græs og Nelder.

*
- 24

I Minde blev den hos den lille Dreng, der i Fattigdom skød op; lang og mager, rødlig af Haar, fregnet i Ansigtet, ja det var han, men to klare Øine, som det dybe Vand, havde han i Eie. Hvorledes gik det ham? Det gik ham godt, misundelsesværdigt! godt! han var i høieste Naade taget op i den militaire Skole i Afdelingen, hvor de finere Folks Børn vare, og det var en Hæder, en Lykke; han gik med Støvletter, stivt Halsbind og puddret Paryk. Lærdommen fik han, og den kom under »Marsch!« »Holdt!« »Front!« Det kunde der nok komme Noget ud af.

Den gamle Kirkeklokke, gjemt og glemt, vilde vel engang komme i Smelteovnen, hvad kom der saa ud af den? Ja det var det umuligt at sige, og det var heller ikke muligt at sige, hvad der vilde komme af den Klokke inde i det unge Bryst, der var en Malm derinde, den rungede, den maatte klinge ud i den vide Verden, og jo snevrere der blev bag Skolens Muur og jo mere døvende der lød »Marsch! Holdt! Front!«, des stærkere klang det i Ungersvendens Bryst, og han sang det for Kammeraternes Kreds, og Klangens lød ud over Landets Grændser; men derfor havde han ikke faaet Skolegang, Klæder og Føde; Nummeret havde han til den Nagle, han skulde være i det store Uhrværk, vi Alle skulle høre til i den haandgribelige Nytte. - Hvorlidet forstaae vi os selv, hvorledes skulde da de Andre, selv de Bedste, altid forstaae os! Men det er ved Trykket just at Ædelstenen skabes. Trykket var her, mon i Tidens Løb Verden skulde kjende Ædelstenen?

Der var stor Festlighed i Landsherrens Hovedstad. Tusinde Lamper lyste, Raketterne straaled; den Glands mindes endnu ved ham, der da i Taarer og Smerte uændset søgte at naae fremmed Grund; han maatte fra Fædreland, Moder, alle sine Kjære, eller forgaae i Almindelighedens Strøm.

Den gamle Klokke havde det godt, den stod i Læ ved *Marbachs* Kirkemuur, gjemt, glemt! Vinden foer hen over den og kunde have fortalt om ham, ved hvis Fødsel Klokken ringede, fortalt, hvor koldt den havde blæst hen over ham, nys han udmattet af Træthed sank ned i Nabolandets Skov, hvor hele hans Rigdom og Fremtids Haab kun vare skrevne Blade om »*Fiesko*«; Vinden kunde have fortalt om de eneste Beskyttere, Kunstnere jo Allesammen, der snege sig bort fra Læsningen deraf og legede ved Keglespillet. Vinden kunde melde om den

*
- 25

blege Flygtning, der levede Uger, Maaneder i det fattige Krohuus, hvor Verten stødte og drak, hvor der var raa Lystighed, medens han gang om Idealet. Tunge Dage, mørke Dage! selv maa Hjertet lide og prøve hvad det skal synge ud.

Mørke Dage, kolde Nætter gik over den gamle Klokke; den fornam det ikke, men Klokken i Menneskets Bryst fornemmer sin trange Tid. Hvor gik det den unge Mand? Hvor gik det den gamle Klokke? Ja Klokken kom langveis bort, længere end den fra sin Helhed i Taarnet havde kunnet høres; den unge Mand, ja Klokken i hans Bryst lød længere bort end hans Fod skulde vandre og hans Øine see, den rungede og ringer endnu ud over Verdenshavet, Jorden rundt. Hør nu først om Klokken! Den kom fra *Marbach*, solgt blev den som gammelt Kobber og skulde i Smelteovnen inde i det bayerske Land. Hvorledes kom den derhen og naar? Ja, det maa Klokken selv fortælle, om den kan, det er ikke af stor Vigtighed; men vist er det, den kom til Bayerns Kongestad; mange Aar vare gaaede siden den faldt fra Taarnet, nu skulde den smeltes, skulde med i Støbning af et stort Hæders-Monument, Skikkelsen af en Storhed for det tydske Folk og Land. Hør nu, hvorledes det traf, underligt og deiligt gaaer det dog til i denne Verden I Oppe i *Danmark*, paa en af de grønne Øer, hvor Bøgen groer og hvor der er de mange Kæmpegrave, var der en ganske fattig Dreng, der havde gaaet i Træskoe, baaret Mad i et gammelt Klæde til sin Fader, der gik og snittede paa Holmen; det fattige Barn var blevet sit Lands Stolthed, han huggede i Marmor Herligheder, saa at Verden undrede sig derover, og ham var det just, der fik det Hædersherv at forme i Leret en Storheds, Skjønheds Skikkelse, der kunde støbes i Malm, Billedet af ham, hvis Navn Faderen havde nedskrevet i sin Bibel: *Johan Christoph Friedrich*.

Og Malmet flød glødende ind i Formen, den gamle Kirkeklokke - ja, Ingen tænkte paa dens Hjemstavn og hendøde Klinge, Klokken flød med i Formen og dannede Hoved og Bryst paa Statuen, som den nu afsløret staaer i *Stuttgart* foran det gamle Slot, paa Pladsen hvor han, den forestiller, gik lyslevende, i Kamp og

Stræben, trykket af Verden udenom, han, Drengen fra *Marbach*, Eleven fra Carls-Skolen, Flygtningen, Tydsklands store, u dødelige Digter, der sang om Schweiz's Befrier og Frankrigs gudbegeistrede Jomfru.

Det var en deilig Solskinsdag, Faner vaiede fra Taarn og
*
— 26

Tage i det kongelige *Stuttgart*, Kirkeklokkerne ringede til Fest og Glæde, kun een Klokke tang, den lyste i det klare Solskin, lyste fra Ansigt og Bryst i Hædersskikkelsen; det var netop hundrede Aar fra den Dag, Klokken i *Marbachs* Taarn ringede Glæde og Trøst til den lidende Moder, der fødte sit Barn, fattig i det fattige Huus, engang den rige Mand, hvis Skatte Verden velsigner; han, det ædle Qvindehjertes Digter, det Stores og Herliges Sanger, *Johan Christoph Friedrich Schiller*.

*
—
27

Theepotten.

Der var en stolt *Theepotte*, stolt af sit Porcellain, stolt af sin lange Tud, stolt af sin b rede Hank; den havde Noget forud og bagud, Tuden for, Hanken bag, og det talte den om; men den talte ikke om sit Laag, det var knækket, det var klinket, det havde Mangel, og sin Mangel taler man ikke gjerne om, det gjør nok de Andre. Kopper, Fløde- og Sukkerskaal, den hele Theeopstilling vilde nok mere huske paa Laagets Skrøbelighed og tale om den, end om den gode Hank og den udmærkede Tud; det vidste *Theepotten*.

»Jeg kjender dem!« sagde den ind i sig selv, »jeg kjender ogsaa nok min Mangel og jeg erkjender den, deri er min Ydmyghed, min Beskedenhed; Mangler have vi Alle, men man har da ogsaa Begavelse. Kopperen fik en Hank, Sukkerskaalen et Laag, jeg fik nu begge Dele og een Ting forud, den de aldrig faae, jeg fik en Tud, den gjør mig til Dronning paa Theebordet. Sukkerskaalen og Flødepotten forundes det at være Velsmagens Tjenerinder, men jeg er den Givende, den Raadende, jeg udbreder Velsignelsen blandt den tørstende Menneskehed; i mit Indre forarbejdes de chinesiske Blade i det kogende, smagløse Vand.«

Alt Dette sagde *Theepotten* i dens freidige Ungdomstid. Den stod paa det dækkede Bord, den blev løftet af den fineste Haand; men den fineste Haand var keitet, *Theepotten* faldt, Tuden knak af, Hanken knak af, Laaget er ikke værdt at tale om, der er talt nok om det. *Theepotten* laae besvimet paa Gulvet, det kogende Vand løb ud af den. Det var et svært Stød, den fik, og
* * * *
— — — 28

det Sværeste var, at de loe, de loe ad den og ikke ad den keitede Haand.

»Den Erindring faaer jeg nu aldrig ud af mig!« sagde *Theepotten*, naar den siden fortalte sig selv sit Levnetsløb. »Jeg blev kaldt Invalid, sat hen i en Krog og Dagen derpaa foræret bort til en Kone, der tiggede Madfedt; jeg kom ned i Armoden, stod maalløs, baade ud og ind, men der, som jeg stod, begyndte mit bedre Liv; man er Et og bliver et ganske Andet. Der blev lagt Jord ind i mig; det er for en *Theepotte* at begraves, men i Jorden blev lagt et Blomsterløg; hvem der lagde det, hvem der gav det, veed jeg ikke, givet blev det, en Erstatning for de chinesiske Blade og det kogende Vand, en Erstatning for den afbrudte Hank og Tud. Og Løget laae i Jorden, Løget laae i mig, det blev mit Hjerte, mit levende Hjerte, et saadant havde jeg før aldrig havt. Der var Liv i mig, der var Kraft og Kræfter; Pulsen slog, Løget skød Spire, det var ved at sprænges af Tanker og Følelser; de brøde ud i Blomst; jeg saae den, jeg bar den, jeg glemte mig selv i dens Deilighed; velsignet er det at glemme sig selv i Andre! Den sagde mig ikke Tak; den tænkte ikke paa mig; - den blev beundret og lovpriist. Jeg var saa glad derover, hvad maatte den da ikke være det. En Dag hørte jeg, der blev sagt, at den fortjente en bedre Potte. Man slog mig midt over; det gjorde voldsomt ondt; men Blomsten kom i en bedre Potte, - og jeg blev kastet ud i Gaarden, ligger der som et gammelt Skaar, - men jeg har Erindringen, den kan jeg ikke miste.«

*
—
29

Folkesangens Fugl. En Stemning.

Det er Vintertid; Jorden har et Sneelag, som var det Marmor, hugget ud af Fjeldet: Luften er høi og klar, Vinden skarp som et dværgesmedet Sværd, Træerne staae som hvide Koraller, som blomstrende Mandelgrene, her er friskt som paa de høie Alper. Deilig er Natten med Nordlysblink og talløse funklende Stjerner.

Stormene komme, Skyerne løfte sig, ryste Svaneduun; Sneeflokkene flyge, dække Huulvei og Huus, den aabne Mark og de lukkede Gader. Men vi sidde i den lune Stue, ved den blussende Kakkellovn, og der fortælles om gammel Tid; vi høre en Saga:

Ved det aabne Hav laae en Kæmpegrav, paa den sad i Midnatstimen Spøgelset af den begravne Helt, en Konge havde han været; Guldringen skinnede om hans Pande, Haaret flagrede i Vinden, han var klædt i Jern og Staal; sit Hoved bøiede han sorrigfuld og sukkede dybt i Smerte som en usalig Aand.

Da kom et Skib forbi. Mændene kastede Anker og stege i Land. En Skjald var der mellem dem; han traadte hen mod Kongeskikkelsen og spurgte: »Hvorfor sørger og lider Du?«

Da svarede den Døde: »Ingen har besjunget min Livsgjerning; den er død og borte; Sangen bar den ikke ud over Landene og ind i Menneskenes Hjerter; derfor har jeg ikke Ro, ikke Hvile.«

----- 30

Og han mælede om sin Gjerning og Stordaad, den hans Samtid havde kjendt, men ei besjunget, thi hos den var ingen Skjald.

Da greb den gamle Barde i Harpens Strænge, sang om Heltens Ungdoms Mod, Manddoms Kraft og god Gjernings Storhed. Den Dødes Ansigt lyste derved, som Skyens Kant i Maaneskin: glad og livsalig løftede Skikkelsen sig i Glands og Straaler, der svandt som et Nordlysblink; der var kun at see den Grønsværs-Høi med de runeløse Stene; men hen over den svang sig ved Strængenes sidste Klang, ret som var det ud fra Harpen den kom, en lille Fugl, den deiligste Sangfugl med Droskens klangfulde Slag, med Menneskehjertets sjælfyldte Slag, Hjemlandets Klang, som Trækfuglen hører den. Sangfuglen fløi over Fjeld, over Dal, over Mark og Skov, det var *Folkesangens Fugl*, der aldrig dør.

Vi høre Sangen; vi høre den nu her i Stuen, i Vinteraftenen, mens de hvide Bier sværme derude og Stormen tager stærke Tag. Fuglen synger os ikke blot Heltens Drapa, den synger søde, bløde Elskovssange, saa rige og saa mange, om Troskab i Nord; den har Eventyr i Toner og Ord; den har Ordsprog og Sangsprog, der som Runer lagt under Dødmands Tunge faaer ham til at tale og man veed hans Hjemland, Folkesangens Fugl.

I Hedningeold, i Vikingetid, hang dens Rede i Bardens Harpe. I Ridderborgens Dage, da Næven holdt Retfærds Vægtskaal, kun Magten var Ret, en Bonde og en Hund vare lige i Bytte, hvor fandt da Sangfuglen Skjul og Ly? Raahed og Smaahed tænkte ei paa den. I Ridderborgens Karnap, hvor Borgfruen sad ved Pergamentet og nedskrev de gamle Minder i Sang og Sagn, Morlille fra Græstørhuset og den omvandrende Bissekræmmer sad paa Bænken hos hende og fortalte, der, hen over dem, flagrede og fløi, qviddrede og sang Fuglen der aldrig dør, saalænge Jorden har en Tue for dens Fod, Folkesangens Fugl.

Nu synger den for os herinde. Ude er det Sneestorm og Nat; den lægger Runer under vor Tunge, vi kjende vort Hjemland; Gud taler til os vor Moders Sprog i Folkesangfuglens Toner; de gamle Minder løfte sig, de afblegede Farver opfriskes, Sagn og Sang give en Velsignelsens Drik, der løfter Sind og Tanke, saa at Aftenen bliver en Julefest. Sneen flyger, Isen knager, Stormen raader, den har Magten, den er Herre, men ikke Vorherre.

Det er Vintertid, Vinden skarp som et dværgesmedet Sværd;

* 31

Sneen flyger, - den føg, synes os, i Dage og Uger, og ligger som et uhyre Sneebjerg over den store Stad; en tung Drøm i Vinternatten. Alt dernede skjult og borte, kun Kirkens gyldne Kors, Troens Symbol, løfter sig over Sneegraven og skinner i den blaae Luft, i det klare Solskin.

Og hen over den begravede Stad flyve Himlens Fugle, de smaa og de store; de pippe og de synge, som de kunne det, hver Fugl med sit Næb.

Først komme Spurvenes Flok, de pippe om alt det Smaa i Gade og i Stræde, i Rede og i Huus; de vide Historier fra Forhuus og Baghuus. »Vi kjende den begravede Stad,« sige de. »Alt Levende derinde har Pip! Pip! Pip!«

De sorte Ravne og Krager flyve hen over den hvide Sne. »Grav! grav!« skrigte de. »Dernede er endnu Noget at faae, Noget for Skrotten, den er det Vigtigste; det er de Flestes Mening dernede paa Bunden og den Mening er bra' bra', brav!«

De vilde Svaner komme paa susende Vinger, og syngte om det Herlige og Store, der endnu spirer fra Menneskenes Tanker og Hjerter derinde i den under Sneelagene hvilende Stad.

Døden er der ikke, Livet vælder; vi fornemme det i Toner, de bruse som fra Kirkens Orgel, gribe os som Klang fra Elverhøi, som Ossianske Sange, som Valkyriens susende Vingeslag. Hvilken Samklang! den taler ind i vort Hjerter, løfter vor Tanke, det er Folkesangens Fugl vi høre! Og i dette Nu: Guds varme Aande puster fraoven, Sneebjerget slaar Revner, Solen skinner derind, Vaaren kommer, Fuglene komme, nye Slægter, med de hjemlige, samme Toner. Hør Aarets Drapa: Sneestormens Magt, Vinternattens tunge Drøm! Alt løses, Alt løfter sig i deilig Sang fra Folkesangens Fugl, der aldrig dør.

*

32

De smaa Grønne.

I Vinduet stod et Rosentræ, nys var det ungdomsfriskt, nu saae det sygeligt ud, det led af Noget.

Det havde faaet Indqvartering, der aad det op; forresten meget honnet Indqvartering i grøn Uniform.

Jeg talte med En af de Indqvarterede, han var kun tre Dage gammel og allerede Oldefader. Veed Du, hvad han sagde? Sandt var det, hvad han sagde; han talte om sig og hele Indqvarteringen.

»Vi ere det mærkeligste Regiment af Jordens Skabninger. I den varme Tid føde vi levende Unger; Veiret er jo da godt; vi forlove os strax og holde Bryllup. Mod den kolde Tid lægge vi Æg; de Smaa ligge luunt. Det viseste Dyr, Myren, vi have megen Agtelse for den, studerer os, vurderer os. Den æder os ikke strax, den tager vore Æg, lægger dem i sin og Familiens fælles Tue, underste Etage, lægger os med Kjendskab og Nummer, Side om Side, Lag paa Lag, at hver Dag en Frisk kan springe ud af Ægget; saa sætte de os i Stald, klemme os over Bagbenene, malke os, saa vi døe; det er en stor Behagelighed! Hos dem have vi det yndeligste Navn: »søde lille Malkeko!« Alle Dyr med Myre-Forstand nævne os saaledes, kun Menneskene, og det er os en Krænkelser, det er til at miste sin Sødme over, - kan De ikke skrive derimod, kan *De ikke vise dem til Bette, disse Menneskene! - de see saa dumt paa os, see med sudle Øine, fordi vi spise et Rosenblad, medens de selv æde al levende Skabning, Alt, hvad grønnes og groer. De give os det

***** 33

foragteligste Navn, det væmmeligste Navn; jeg nævner det ikke, uh! det vender sig i mig! jeg kan ikke sige det, idetmindste ikke i Uniform, og jeg er altid i Uniform.

Jeg er født paa Rosentræets Blad; jeg og det hele Regiment leve af Rosentræet, men det lever igjen i os, der høre til den høiere stillede Skabning. Menneskene taale os ikke; de komme og dræbe os med Sæbevand; det er en fæl Drik! jeg synes, at jeg lugter den. Det er forfærdeligt at blive vasket, naar man er født til ikke at vaskes!

Menneske! Du, som seer paa mig med de strenge Sæbevands Øine; tænk over vor Plads i Naturen, vor konstige Udstyrelse i at lægge Æg og levere Unger! Vi fik Velsignelsen: »at opfylde og formere!« Vi fødes i Roser, vi døe i Roser; hele vort Liv er Poesi. Heft ikke paa os det Navn, Du finder meest væmmeligt og stygt, det Navn -, jeg siger det ikke, nævner det ikke! Kald os Myrens Malkeko, Rosentræets Regiment, *de smaa Grønne!*«

Og jeg, Mennesket, stod og saae paa Træet og paa de smaa Grønne, hvis Navn jeg ikke skal nævne, ikke krænke en Rosenborger, en stor Familie med Æg og levende Unger. Sæbevandet, jeg vilde vaske dem med, for jeg var kommen med Sæbevand og onde Hensigter, vil jeg nu pidske og blæse i Skum, puste

Sæbebobler, see paa den Pragt, maaskee ligger der et Eventyr i hver.

Og Boblen blev saa stor med straalende Farver, og der laae i den ligesom en Sølvperle paa Bunden. Boblen svaalede, svævede, fløi mod Døren og brast, men Døren sprang op, og der stod *Eventyrmo'er* selv.

»Ja nu kan *hun* fortælle bedre end jeg om - jeg siger ikke Navnet! - de smaa Grønne.«

»Bladeluus!« sagde *Eventyrmo'er*. »Man skal nævne enhver Ting ved sit rette Navn, og tør man det ikke i Almindelighed, saa skal man kunne det i Eventyret.«

*

34

Nissen og Madamen.

Nissen kjender Du, men kjender Du *Madamen*, Gartnerens Madame? Hun havde Læsning, kunde Vers udenad, ja med Lethed skrive dem selv; kun Rimene, »Klinkningen«, som hun kaldte det, voldte hende lidt Besvær. Hun havde Skrivegave og Talegave, hun kunde godt have været Præst, idetmindste Præstekone.

»Jorden er deilig i sin Søndagskjole!« sagde hun, og den Tanke havde hun sat i Stil og »Klinkning«, sat den i en Vise, saa skjøn og lang.

Seminaristen Hr. *Kisserup*, Navnet gjør ikke til Sagen, var Søskendebarn og i Besøg hos Gartnerens; han hørte Madamens Digt og havde godt deraf, sagde han, inderlig godt. »De har Aand, Madame!« sagde han.

»Snikke mig snak!« sagde Gartneren, »sæt mig ikke saadant Noget i hende! en Kone skal være Krop, anstændig Krop, og passe sin Gryde at Graden ikke bliver sveden.«

»Det Svedne tager jeg bort med en Træglød!« sagde *Madamen*, »og det Svedne tager jeg fra Dig med et lille Kys. Man skulde troe at Du kun tænkte paa Kaal og Kartoffler, og dog elsker Du Blomsterne!« og saa kysede hun ham. »Blomsterne ere Aanden!« sagde hun.

»Pas din Gryde!« sagde han og gik i Haven, den var hans Gryde og den passede han.

***** 35

Men *Seminaristen* sad hos *Madamen* og talte med Madamen, hendes skjønnne Ord »Jorden er deilig«, holdt han ligesom en heel Prædiken over, paa sin Maade.

»Jorden er deilig, gjører Eder den underdanig, blev sagt, og vi blev Herskabet. En er det ved Aanden, En ved Legemet, En blev sat ind i Verden som et Forbauselsens Udraabstegn, en Anden som en Tankestreg, saa at man nok kan spørge, hvad skulde han her? En bliver Bisp, en Anden kun fattig Seminarist, men Alt er viseligt. Jorden er deilig og altid i Søndagskjole! Det var et tankevækkende Digt, Madamens, fuldt af Følelse og Geographi.«

»De har Aand, Hr. *Kisserup*!« sagde *Madamen*, »megen Aand, det forsikkrer jeg Dem! Man faaer Klarhed i sig selv, naar man taler med Dem.«

Og saa talte de videre, lige smukt og lige godt; men ude i Kjøkkenet var der ogsaa En som talte, det var *Nissen*, den lille graaklædte Nisse med den røde Hue; Du kjender ham! *Nissen* sad i Kjøkkenet og var Pottekiger, han talte, men Ingen hørte ham uden den store sorte Missekat, »Flødetyven«, som *Madamen* kaldte ham.

Nissen var saa vred paa hende, thi hun troede ikke paa hans Tilværelse, vidste han, hun havde rigtignok aldrig seet ham, men hun maatte dog med al hendes Læsning vide at han var til og da vise ham en lille Opmærksomhed. Det faldt hende aldrig ind Juleaften at sætte Saameget som en Skeefuld Grød hen til ham, det havde alle hans Forfædre faaet, og det af Madamer, der slet ikke havde Læsning; Grøden havde svømmet i Smør og Fløde. Katten blev ganske vaad om Skjægget ved at høre derom.

»Hun kalder mig et Begreb!« sagde *Nissen*, »det gaer over alle mine Begreber. Hun fornægter mig jo!

Det har jeg luret mig til og nu har jeg luret igjen; hun sidder og hvæser for Drengbankeren, Seminaristen. Jeg siger med Fatter: »Pas din Gryde!« Det gjør hun ikke; nu skal jeg faae den til at koge over!«

Og *Nissen* pustede til Ilden, der blussede og brændte. »Surre-rurre-rup!« der kogte Gryden over.

»Nu skal jeg ind og pille Huller i Fatters Sokker!« sagde *Nissen*. »Jeg vil trevle op et stort Hul i Taa og Hæl, saa bliver
*
- 36

der Noget at stoppe, dersom hun ikke skal hen at digte; Digte-Madame, stop Fatters Hoser!«

Katten nøs derved; han var forkølet, uagtet han altid gik i Skindpels.

»Jeg har lukket Spisekammerdøren op,« sagde *Nissen*; »der staaer henkogt Fløde, saa tyk som Meelpap. Vil Du ikke slikke, saa vil jeg!«

»Skal jeg have Skylden og Bankene,« sagde *Katten*, »saa lad mig ogsaa slikke Fløden!«

»Først Flø'en, saa Kløen!« sagde *Nissen*. »Men nu skal jeg ind i Seminaristens Stue, hænge hans Seler paa Speilet og putte hans Sokker i Vandfadet, saa troer han at Punschen har været for stærk og han ør i Hovedet. I Nat sad jeg paa Brændestabelen ved Hundehuset; jeg har megen Fornøielse af at drille Lænkehunden; jeg lod mine Been hænge ned og dingle. Hunden kunde ikke naae dem, ihvor høit han sprang; det ærgrede ham; han gjøede og gjøede, jeg dinglede og danglede; det var et Spektakel. Seminaristen vaagnede derved, stod tre Gange op og kigede ud, men han saae mig ikke, uagtet han havde Brillen paa; han sover altid med Brillen.«

»Siig miav, naar Madamen kommer!« sagde *Katten*. »Jeg hører ikke godt, jeg er syg i Dag.«

»Du er sliksyg!« sagde *Nissen*, »slik væk! slik Sygdommen væk! men tør Dig om Skjægget, at Fløden ikke hænger i! Nu gaaer jeg og lurur.«

Og *Nissen* stod ved Døren og Døren stod paa Klem, der var Ingen i Stuen uden *Madamen* og *Seminaristen*; de talte om hvad *Seminaristen* saa skjønt kaldte Det, man skal sætte over Potten og Gryden i enhver Huusholdning: *Aandens Gaver*.

»Hr. *Kisserup!*« sagde *Madamen*, »nu skal jeg i den Anledning vise *Dem Noget, som jeg endnu aldrig har viist til nogen jordisk Sjæl, mindst til et Mandfolk, mine Smaavers, nogle ere jo rigtignok noget lange, jeg har kaldt dem: »Klinkninger af en Danneqvinde!« jeg holder saameget af gamle danske Ord.«

»Dem skal man ogsaa holde paa!« sagde *Seminaristen*; »man skal rydde det Tydske ud af Sproget.«

»Det gjør jeg ogsaa!« sagde *Madamen*; »aldrig skal De høre mig sige »»Kleiner«« eller »»Butterdeig««, jeg siger *Fedtkager* og *Bladdeig*.«
*
- 37

Og hun tog ud af Skuffen en Skriverbog med lysegrønt Omslag og to Blækklatter.

»Der er megen Alvor i den Bog!« sagde hun. »Jeg har stærkest Fornemmelse til det Sørgelige. Her er nu »Sukket i Natten«, »min Aftenrøde«, og »da jeg fik *Klemmensen*«, min Mand; det kan De springe over, uagtet det er følt og tænkt. »Huusmoderens Pligter« er det bedste Stykke; alle meget sørgelige, deri har jeg min Evne. Kun et eneste Stykke er spøgefuldt, det er nogle muntre Tanker, som man jo ogsaa kan have dem, Tanker om - De maa ikke lee ad mig! - Tanker om - at være Digterinde; *det* er kun kjendt af mig selv, min Skuffe, og nu ogsaa af Dem, Hr. *Kisserup!* Jeg holder af Poesien, den kommer over mig, den driller, raader og regjerer. Jeg har udtalt det med Overskrift: »Lille *Nisse*«. De kjender nok den gamle Bondetro om Huusnissen, der altid er paa Spil i Huset; jeg har tænkt mig at jeg selv var *Suset*, og at Poesien, Fornemmelserne i mig, var *Nissen*, Geisten der raader; hans Magt og Storhed har jeg besjunget i »Lille *Nisse!*« men De maa love mig med Haand og Mund aldrig at røbe det for min Mand eller Nogen. Læs det høit, at jeg kan høre om De forstaaer min Skrift.«

Og *Seminaristen* læste og *Madamen* hørte og den lille *Nisse* hørte; han lurede, veed Du, og var netop kommen idet der læstes Overskriften: *Lille Nisse*.

»Det angaaer jo mig!« sagde han. »Hvad kan hun have skrevet om mig? Ja, jeg skal nappe hende, nappe hendes Æg, nappe hendes Kyllinger, jage Fedtet af Fedekalven: See mig til Madamen!«

Og han hørte efter med spids Mund og lange Øren; men alt som han hørte om Nissens Herlighed og Magt, hans Herredømme over Madamen, det var Digtekonsten, veed Du, hun meente, men *Nissen* tog det lige efter Overskriften, blev den Lille mere og mere smilende, hans Øine glindsede i Glæde, der kom ligesom noget Fornemt i Mundvigerne paa ham, han løftede sine Hæle, stod paa sine Tæer, blev en heel Tomme

høiere end før; han var henrykt over hvad der blev sagt om *lille Nisse*.

»Madamen har Aand og stor Dannelse! Hvor har jeg gjort den Kone Uret! Hun har sat mig ind i sin »Klinkning«, den vil blive trykt og læst! Nu skal Katten ikke faae Lov til at drikke hendes Fløde, det skal jeg selv gjøre! Een drikker mindre end

*
— 38

To, det er altid en Besparelse, og den vil jeg indføre, agte og

ære Madamen!«

»Hvor han er Menneske, den Nisse!« sagde den gamle Kat. »Bare et sødt Mjav af Madamen, et Mjav om ham selv, saa skifter han strax Sind. Hun er luun, Madamen I«

Men hun var ikke luun, det var *Nissen* som var Menneske.

Kan Du ikke forstaae denne Historie, saa spørg, men Du skal

ikke spørge Nissen, heller ikke Madamen.

*
—

39

Peiter, Peter og Peer.

Det er utroligt Alt, hvad Børn i vor Tid vide! man veed næsten ikke mere, hvad de ikke vide. At Storken har hentet dem fra Brønden eller Mølledammen og bragt dem som Smaa til Fader og Moder, er nu saa gammel en Historie, at de ikke troe paa den, og det er dog den eneste rigtige.

Men hvorledes komme de Smaa i Mølledammen og Brønden? Ja, det veed ikke Enhver, men Nogle vide det dog. Har Du rigtig betragtet Himlen i en stjerneklar Nat, seet de mange Stjernes kud, det er som en Stjerne faldt og forsvandt! De Lærdeste kunne ikke forklare, hvad de ikke selv vide; men det kan forklares, naar man veed det. Det er som et lille Julelys faldt fra Himlen og slukkedes; det er en Sjæle-Gnist fra Vorherre, som farer ned mod Jorden, og idet den kommer ind i vor tættere, tunge Luft, svinder Glandsen, der bliver kun, hvad vore Øine ikke mægte at see, thi det er Noget langt finere end vor Luft, det er et Himmelbarn, der sendes, en lille Engel, men uden Vinger, den Lille skal jo blive Menneske; stille glider den gennem Luften, og Vinden bærer den hen i en Blomst; det kan nu være i en Natviol, i en Fandens Mælkebøtte, i en Rose eller i en Begnellike; der ligger den og sunder sig. Luftig og let er den, en Flue kan flyve med den, sagtens en Bi, og de komme skiftevis og søge efter det Søde i Blomsten; ligger nu Luftbarnet dem i Veien, saa sparke de det ikke ud, det nænne de ikke, de lægge det hen i Solen i et Aakandebblad, og derfra kravler og kryber det ned i

* * * * *
— — — — — 40

Vandet, hvor det sover og voxer, til Storken kan see det og hente det til en Menneske-Familie, som ønsker sig en sød lille En; men hvor sød eller ikke, beroer paa om den Lille har drukket af det klare Væld, eller om der er kommet Mudder og Andemad i Vrangstruben; det gjør saa jordisk. Storken tager uden Vrag den Første, han seer. En kommer i et godt Huus til mageløse Forældre, en Anden kommer til haarde Folk i stor Elendighed, det havde været meget bedre at blive i Mølledammen.

De Smaa huske slet ikke, hvad de drømte under Aakandeblandet, hvor om Aftenen Frøerne sang for dem: »Koax, koax! strax, strax!« det betyder i Menneske-Sproget: »Ville I nu see, I kunne sove og drømme!« De kunne heller ikke huske, i hvilken Blomst de først laae, eller hvorledes den duftede, og dog er der Noget hos dem, naar de blive voxne Mennesker, som siger: »den Blomst holde vi meest af!« og det er den, de laae i som Luftbørn.

Storken bliver en meget gammel Fugl, og altid giver han Agt paa, hvorledes det gaaer de Smaa, han har bragt, og hvorledes de skikke sig i Verden; han kan rigtignok ikke gjøre Noget for dem eller forandre deres Vilkaar, han har sin egen Familie at sørge for, men han slipper dem aldrig af Tanke.

Jeg kjender en gammel, meget honnet Stork, som har store Forkundskaber og har hentet flere Smaa og veed deres Historie, hvori der altid er lidt Mudder og Andemad fra Mølledammen. Jeg bad ham at fortælle en lille Levnetsbeskrivelse af En af dem, og saa sagde han, at jeg skulde faae tre for een fra *Peitersens* Huus.

Det var en særdeles net Familie, *Peitersens*; Manden var en af Byens to og tredive Mænd, og det var en Udmærkelse; han levede for de To og Tredive og gik *op i de To og Tredive. Her kom Storken og bragte en lille *Peiter*, det blev Barnet kaldt. Næste Aar kom Storken igjen med En til, ham kaldte de *Peter*, og da den Tredie blev bragt, fik han Navnet *Peer*, thi i Navnene *Peiter-Peter-Peer* ligger Navnet *Peitersen*.

Det var altsaa tre Brødre, tre Stjernes kud, vuggede hver i sin Blomst, lagt hen under Aakandebladet i Mølledammen og derfra af Storken bragt til Familien *Peitersen*, hvis Huus ligger paa Hjørnet, hvor Du nok veed.

De voxte op i Krop og Tanke, og saa vilde de være Noget endnu mere end de to og tredive Mænd.

Peiter sagde, at han vilde være Røver. Han havde seet

*
- 41

Komedien om »*Fra Diavolo*« og bestemt sig for Røverhaandværket som det Yndigste i Verden.

Peter vilde være Skraldemand, og *Peer*, der var saa sød og saa artig en Dreng, buttet og rund, men bed sine Negle af, det var hans eneste Feil, *Peer* vilde være »*Fa'er*«. Det sagde nu hver, naar man spurgte dem: hvad de vilde være i Verden.

Og saa kom de i Skole. En blev Dux, og En blev Fux, og En kom midt imellem, men derfor kunde de jo være lige gode og lige kloge, og det vare de, sagde deres meget indsigtfulde Forældre.

De kom paa Børnebal; de røge Cigarer, naar Ingen saae det; de toge til i Kundskab og Kjendskab.

Peiter var fra lille af stridig, som jo en Røver maa være; han var en meget uartig Dreng, men det kom af, sagde Moderen, at han led af Orm; uartige Børn have altid Orm: Mudder i Maven. Hans Stivhed og Stridighed gik en Dag ud over Moderens nye Silkekjole.

»Stød ikke til Kaffebordet, mit Guds Lam!« havde hun sagt. »Du kunde vælte Flødepotten, og jeg faae Stænk paa min nye Silkekjole!«

Og det »Guds Lam« tog med fast Haand om, Flødepotten og heldte med fast Haand Fløden lige i Skjødets paa Mama, der ikke kunde lade være at sige: »Lam! Lam! det var ikke besindigt, Lam!« Men Villie havde Barnet, maatte hun indrømme. Villie viser Charakter, og det er saa lovende for en Moder.

Han kunde ganske vist være bleven Røver, men blev det ikke lige efter Ordet; han kom bare til at see ud som Røver: gik med bulet Hat, bar Hals og lange, løse Haar; han skulde være Konstner, men kom kun i Klæderne, saae dertil ud som en Stokrose; alle de Mennesker, han tegnede, saae ud som Stokroser, saa lange vare de. Han holdt meget af den Blomst, han havde ogsaa ligget i en Stokrose, sagde Storken.

Peter havde ligget i en Smørblomst. Han saae saa smørret ud om Mundvigerne, var gul i Skindet, man maatte troe, at blev han skaaret i Kinden, da kom der Smør ud. Han var som født til Smørkræmmer, og kunde have været sit eget Skilt, men inderlig, saadan inden i sig var han »*Skraldemand*«: han var den musikalske Deel af den *Peitersenske* Familie, »men nok for dem Allesammen!« sagde Naboerne. Han lavede sytten nye

*
- 42

Polkaer i een Uge og satte dem sammen til en Opera med Trompet og Skralde; fy, hvor den var deilig!

Peer var hvid og rød, lille og almindelig; han havde ligget i en Gaaseurt. Aldrig slog han fra sig, naar de andre Dreng bankede ham, han sagde, at han var den Fornuftigste, og den Fornuftigste giver altid efter. Han samlede først paa Grifler, siden paa Segl, saa fik han sig et lille Naturaliekabinet, hvori var Skelettet af en Hundesteile, tre blindfødte Botteunger i Spiritus og en udstoppet Muldvarp. *Peer* havde Sands for det Videnskabelige og Øie for Naturen, og det var fornøieligt for Forældrene og for *Peer* med. Han gik heller i Skoven end i Skolen, heller i Naturen end i Optugtelsen; hans Brødre vare allerede forlovede, da han endnu levede for at fuldstændiggjøre sin Samling af Vandfugleæg. Han vidste snart meget mere om Dyrene end om Menneskene, ja meente, at vi ikke kunde naae op til Dyret i det, vi sætte høiest: *Kjærlighed*. Han saae, at naar Hun-Nattergalen rugede paa sine Æg, sad *Fa'er-Nattergal* og sang hele Natten for sin lille Kone: »Kluk! kluk! zi zi! lo lo li!« Det kunde *Peer* aldrig have udført eller hengivet sig til. Naar Storkemo'er laae med Unger i Beden, stod Storkefa'er hele Natten paa eet Been paa Tagryggen, *Peer* kunde ikke have staaet saaledes en Time. Og da han en Dag betragtede Edderkoppens Væv og hvad der sad i den, saa opgav han aldeles Ægtestanden. Hr. Edderkop væver for at fange ubetænksomme Fluer, unge og gamle, blodfyldte og vindtørre, han lever for at væve og ernære sin Familie, men Madame Edderkop lever ene og alene for Fatter.

Hun æder ham op af bare Kjærlighed, hun æder hans Hjerte, hans Hoved, hans Mave, kun hans lange, tynde Been blive tilbage i Spindelvæven, hvor han sad med Næringsssorger for hele Familien. Det er den rene Sandhed lige ud af Naturhistorien. Det saae *Peer*, det tænkte han over, »saaledes at elskes af sin Kone, ædes af hende i voldsom Kjærlighed. Nei! saa vidt driver intet Menneske det; og vilde det være ønskeligt?«

Peer besluttede aldrig at gifte sig! aldrig at give eller tage et Kys, det kunde see ud som det første Skridt til Ægttestanden. Men et Kys fik han dog, det, vi Alle faae, Dødens store Smækkys. Naar vi have levet længe nok, faaer Døden Ordre: »kys væk!« og saa er Mennesket væk; der lysner fra *Vorherre* et Solblink, saa stærkt, at det bliver En sort for Øinene; Menneskesjælen, der kom som et Stjernes kud, flyver igjen hen som et Stjernes kud, men ikke for at hvile i en Blomst eller drømme

*
— 43

under et Aakandebled; den har vigtigere Ting for, den flyver ind i det store Evighedsland, men hvorledes der er og seer ud, kunde Ingen sige. Ingen har seet derind, ikke engang *Storken*, ihvor langt han end seer og ihvor Meget han end veed; han vidste nu heller ikke det Mindste mere om *Peer*, men derimod om *Peiter* og *Peter*, men dem havde jeg hørt Nok om, og det har Du vel ogsaa; saa sagde jeg *Storken* Tak for denne Gang; men nu forlanger han for denne lille, almindelige Historie tre Frøer og en Snoge-Unge, han tager Betaling i Levnetsmidler. Vil Du betale? Jeg vil ikke I Jeg har hverken Frøer eller Snoge-Unger.

*

—
44

Vænø og Glænø.

Der laae engang ved Sjællands Kyst, ud for *Holsteinborg*, to skovbegrøede Øer, *Vænø* og *Glænø*, paa dem var Kirkeby og Gaarde; de laae Kysten nær, de laae hinanden nær, nu er der kun den ene Ø.

En Nat blev det et forfærdeligt Veir, Havet steg som det ikke var steget i Mands Minde; Stormen tog voldsomt til; det var et Dommedags-Veir, det lød, som om Jorden revnede; Kirkeklokkerne kom i Sving og ringede uden Menneskehjelp.

I den Nat forsvandt *Vænø* i Havets Dyb; det var som om den Ø aldrig havde været. Men siden, mangan Sommernat, ved stille, klart Lavvande, naar Fiskeren var ude at stange Aal ved Blus forude i Baaden, saae han, med rigtigt skarpt Syn, dybt nede under sig *Vænø* med dens hvide Kirketaarn og den høie Kirkemuur. »*Vænø bier efter Glænø*,« sagde Sagnet; han saae Øen, han hørte Kirkeklokkerne ringe dernede, men deri tog han dog feil, det var tilvisse Lyd fra de mange vilde Svaner, som her tidt ligge paa Vandfladen; de klukke og klage, som hørte man langt borte fra Klokkklang.

Der var en Tid, da endnu mange gamle Folk paa *Glænø* huskede saa godt hin Stormnat og at de selv, som Smaa, havde ved Lavvande kjørt mellem de to Øer, som man nutildags fra Sjællands Kyst, ikke langt fra *Holsteinborg*, kjører over til *Glænø*; Vandet naaer kun midt op om Hjulene. »*Vænø bier efter Glænø*,« blev der sagt, og det blev Sagn og Vished.

*** ** *
--- --- --- 45

Mangan lille Dreng og Pige laae i stormfulde Nætter og tænkte: i Nat kommer Timen, da *Vænø* henter *Glænø*. I Angest læste de deres *Fadervor*, sov saa ind, drømte sødt - og næste Morgen var *Glænø* der endnu med sine Skove og Kornmarker, sine venlige Bønderhuse og Humlehaver; Fuglen sang, Daadyret sprang; Muldvarpen lugtede ikke Havvand, saa langt den kunde rode.

Og dog ere *Glænø's* Dage talte; vi kunne ikke sige, hvor mange de ere, men de ere talte, en skjøn Morgen er Øen forsvunden.

Du var maaskee endnu igaar hernede ved Strandbredden, saae de vilde Svaner ligge paa Vandet mellem Sjælland og *Glænø*, en Seilbaad med udspændte Seil gled forbi Skovtykningen, Du selv kjørte over det lave Vadested, der var ingen anden Farvei; Hestene trampede i Vandet, det plaskede om Vognhjulene.

Du er reist derfra, reiser maaskee nu et lille Stykke ud i den vide Verden og kommer efter nogle Aaringer tilbage igjen: Du seer da Skoven her omslutte en stor grøn Engstrækning, hvor Høet dufter foran pyntelige

Bønderhuse. Hvor er Du? *Holsteinborg* pranger jo her endnu med sit forgyldte Taarnspir, men ikke tæt ved Fjorden, det ligger høiere oppe i Landet; Du gaaer igjennem Skov, hen over Mark, ned mod Stranden, - hvor er *Glænø*? Du seer ingen Skovø foran Dig, Du seer det aabne Vand. Har *Vænø* hentet *Glænø*, som den saa længe biede paa? Naar var den Stormnat, hvori dette skete, hvor Jorden rystede, saa at det gamle *Holsteinborg* flyttedes mange Tusind Hanefjed op i Landet?

Det var ingen Stormnat, det var ved den lyse Solskins-Dag. Menneskekløgt lagde Dæmning for Havet, Menneskekløgt blæste Indvandet bort, bandt *Glænø* til det faste Land. Fjorden er bleven Eng med frodigt Græs, *Glænø* er groet fast til Sjælland. Den gamle Gaard ligger hvor den altid laae. Det var ikke *Vænø*, som hentede *Glænø*, det var *Sjælland*, som med lange Dige-Arme greb til og med Pompernes Mundveir blæste og læste Trylleordene, Formælingens Ord, og *Sjælland* fik mange Tønder Land i Brudegave. Det er Sandhed, den er thinglæst, Du har Syn for Sagn, Øen *Glænø* er forsvunden.

*

46

Gudfaders Billedbog.

Gudfader kunde fortælle Historier, saa mange og saa lange, han kunde klippe Billeder og tegne Billeder, og naar det var mod Juul, tog han frem en Skrivebog med rene hvide Blade, paa disse klinede han Billeder, tagne ud af Bøger og Aviser, havde han nu ikke nok til hvad han vilde fortælle, saa tegnede han dem selv. Jeg fik, da jeg var lille, flere saadanne Billedbøger, men den deiligste af dem alle var dog den fra »*det mærkværdige Aar, da Kjøbenhavn fik Gas istedetfor de gamle Tranlygter*«, og det stod bemærket paa det forreste Blad.

»Den Bog maa rigtig forvares vel,« sagde Fader og Moder; »den tør kun komme frem ved Stads-Leilighed.«

----- 47

Paa Bindet havde dog *Gudfader* skrevet:

»Riv Bogen istykker, det siger ei stort,
Værre har andre Smaavenner gjort.«

Deiligst var det naar *Gudfader* selv viste Bogen frem, læste Versene og det andet Skrevne, og saa fortalte dertil Saameget; da blev Historien just en rigtig Historie.

Der var paa det første Blad et Billede klippet ud af »*Den flyvende Post*«, hvor man saae *Kjøbenhavn* med Rundetaarn og Frue Kirke, tilvenstre var klinede et Billede, der forestillede en gammel Lygte, paa den stod skrevet: »*Tran*«, tilhøire var en Candelaber - paa den stod skrevet: »*Gas*«.

»See det er Placaten!« sagde *Gudfader*; »det er Indgangen til Historien, Du skal faae. Den kunde ogsaa være givet som en heel Komædie, naar man kunde have givet den: »*Tran og Gas eller Kjøbenhavns Liv og Levnet*«. Det er en meget god Titel! Nederst paa Bladet sees endnu et lille Billede; det er ikke saa let at forstaae, derfor skal jeg forklare Dig det, det er en *Helhest*. Han skulde først komme ved Bogens Slutning, men han er løbet forud for at sige, at hverken Indgangen, Inderdelen eller Udgangen duer; han kunde have gjort det bedre, dersom han kunde have gjort det. *Helhesten*, skal jeg sige Dig, staaer om Dagen tøjret i Avisen, han gaaer paa Spalter, som de kalde det, men om Aftenen slipper han ud og stiller sig udenfor Poetens Dør og vrinsker, at Manden derinde skal døe strax, men han døer dog ikke, er der rigtigt Liv i ham. *Helhesten* er næsten altid en stakkels Fyr, der ikke kan finde Rede i sig selv, ikke finde Levebrød, og maa have Luft og Føde af at gaae omkring og vrinske. Han synes, er jeg forvissat, slet ikke om *Gudfaders* Billedbog, men derfor kan den dog nok være det Papir værd, den er skrevet paa.

See, det er det første Blad i Bogen, det er Placaten!«

Det var netop den sidste Aften, de gamle Tranlygter vare tændte; Byen havde faaet Gas og den straalede, saa at de gamle Lygter ligesom bleve reent borte i det.

»Jeg var selv paa Gaden den Aften,« sagde *Gudfader*. »Folk gik op og ned for at see paa den nye og den gamle Belysning. Der var mange Mennesker og dobbelt saa mange Been, som

*
- 48

Hoveder. Vægterne stode saa sørgmodige, de vidste ikke naar de skulde afskediges, ligesom Tranlygterne; disse selv tænkte saa langt tilbage - de turde jo ikke tænke frem. De huskede saa Meget fra de stille Aftener og de mørke Nætter. Jeg støttede mig op til en Lygtepæl,« sagde *Gudfader*; »det spruttede i Tran og Væge, jeg hørte hvad Lygten sagde og det skal Du ogsaa faae at høre.«

»Vi have gjort hvad vi kunde,« sagde *Lygten*. »Vi have været vor Tid nok, lyst til Glæde og til Bedrøvelse; vi have oplevet mange Mærkeligheder; vi have, saa at sige, været Kjøbenhavns Natøine. Lad nu kun nye Blus løse os af og overtage Embedet; men hvor mange Aaringer de skulle lyse og til hvad de skulle lyse, det vil vise sig! De skinne jo nok lidt stærkere, end vi Gamle, men det er da ingen Sag, naar man er støbt som Gas-Candelaber og har saadanne Forbindelser som de have, den Ene helder i den Anden! De have Bør til alle Kanter og kunne hente Kræfter i Byen og udenfor Byen! Men hver af os Tranlygter lyser af hvad man selv har i sig og ikke ved Familieskab. Vi og vore Forfædre have lyst for *Kjøbenhavn* fra uendelig gammel Tid, langt tilbage. Men da det nu er den sidste Aften vi lyse og staae, saa at sige, i andet Geled her i Gaden med Eder, I skinnende Kammerater, saa ville vi ikke mule og misunde, nei langtfra, vil ville være glade og godmodige. Vi ere de gamle Skildvagter, som afløses af nystøbte Drabanter i bedre Uniform end vor. Vi ville fortælle Eder, hvad vor Slægt, heelt op til Tip-tippe-tip-Oldemoer-Lygte har seet og oplevet: hele *Kjøbenhavns* Historie. Gid I og Eders Efterkommere, indtil den sidste Gas-Candelaber, maae opleve og kunne fortælle ligesaa mærkelige Ting, som vi, naar I engang faae Afsked, og det faae !! Det maae I være forberedte paa. Menneskene finde nok paa en stærkere Belysning end Gas. Jeg har hørt en Student sige, at man ymtede om at de vilde komme til at brænde Søvand;« det spruttede i Væggen, da Lygten sagde disse Ord; det var som den allerede havde Vand i sig.

Gudfader hørte nøie efter, tænkte over og fandt, at det var en udmærket Idee af de gamle Lygter, i denne Overgangs-Aften fra Tran til Gas at fortælle og fremvise hele *Kjøbenhavns* Historie. »En god Idee maa man ikke slippe,« sagde *Gudfader*, »jeg tog den strax, gik hjem og lavede denne Billedbog til Dig, den gaer endnu længere tilbage i Tiden end Lygterne kunde.

*
- 49

Her er Bogen, her er Historien: »*Kjøbenhavns Liv og Levnet*«, den begynder med Bælgmørke, et kulsort Blad, det er det mørke Tidsrum.«

»Nu vende vi Bladet!« sagde *Gudfader*.

»Seer Du Billedet? Kun det vilde Hav og den blæsende *Nordost vind*; den driver svære lisstykker; Ingen ere ude at seile paa dem uden store Steenblokke, som oppe i Norge ramlede fra Fjeldene ned paa Isen. *Nordostvinden* blæser Isen afsted; han vil vise de tydske Bjerge hvilke Knolde der findes oppe i Norden. lisflaaden er allerede nede i Sundet ud for Sjællands Kyst, hvor nu *Kjøbenhavn* ligger, men da var der intet *Kjøbenhavn*. Der var under Vandet store Sandbanker, imod en af disse stødte lisstykkerne med de store Rullesteen; den hele lisflaade blev staaende, *Nordostvinden* kunde ikke faae den af Grunden og saa blev han saa gal i sit Hoved, som han kunde blive det, og lyste Forbandelse over den Sandbanke, »den Tyvegrund«, som han kaldte den, og han svor, at løftede den sig nogensinde op over Havfladen, da skulde Tyve og Røvere komme der, Steiler og Hjul blive reiste.

Men idet han saaledes bandede og skjændte, brød Solen frem, og paa dens Straaler gyngede og svang sig lyse, milde Aander, Lysbørn; de dandsede hen over de kuldebringende lisstykker, der smeltede derved, og de store Rullestene sank ned paa Sandbunden.«

»Sol-Krapyl!« sagde *Nordostvinden*. »Er det Kammeratskab og *Familieskab*! Det skal jeg huske og det skal jeg hevne. Nu lyser jeg Forbandelse!«

»Vi lyse Velsignelse!« sang Lysbørnene. »Banken skal hæve sig, vi ville skjærme den! Det Sande, det Gode og Skjønne skal bygge der!«

»Sludder for en Sladder!« sagde *Nordostvinden*.

»See, om alt Dette vidste nu Lygterne ikke at fortælle,« sagde *Gudfader*, »men det veed jeg, og det er af stor Vigtighed for *Kjøbenhavns Liv og Levnet*.«

»Nu vende vi Bladet!« sagde *Gudfader*.

»Aaringer ere gaaede, Sandbanken har løftet sig; en Søfugl har sat sig paa den største Steen, der ragede op af Vandet. Du kan see det paa Billedet. Aaringer og Aar ere gaaede. Havet

* 50

kastede døde Fisk op paa Sandet, den seige Marehalm skød frem, visnede, raadnede, gjødede; der kom flere Arter Græs og Urter, Banken blev en grøn Holm. Vikingerne gik i Land. Der var Holmgang til Dødskamp og god Ankergrund ved Holmen udfor *Sjælland*. Den første Tranlampe brændte, jeg troer at de stegte Fisk over den og Fisk var her nok af. Silden gik i store Stimer gennem Sundet, det var svært at føre Baaden hen over dem, det blinkede i Vandet som var der Kornmodn dernede, det lysnede i Dybet som Nordlysskin, Sundet havde Velstand af Pisk, derfor byggedes der Huse paa Sjællands Kyst; Væggene vare af Egetræ og Taget af Bark, der var Træer nok til det Brug. Skibe søgte ind i Havnen; Tranlygten hang i det gyngende Tougværk; *Nordostvinden* blæste og sang: »Uh-u-ud!« Lyste paa Holmen en Lygte, da var det en Tyvelygte: Smuglere og Tyve øvede deres Færd paa »*Tyvsø*«.

»Jeg troer nok det groer, alt det Ilde, som jeg vilde,« sagde *Nordostvinden*. »Snart kommer Træet, hvor jeg kan ryste Frugter.«

»Og her staaer Træet,« sagde *Gudfader*. »Seer Du Galgen paa *Tyvsø*. Der hænge i Jernkjæder Røvere og Mordere, accurat som de dengang hang. Vinden blæste saa at de lange Beenrade klappede, men Maanen skinnede meget fornøieligt ned paa dem, som den nu skinner til et Skovbal. Ogsaa Solen skinnede fornøieligt ned, smuldrede hen de dinglende Beenrade og fra Solstraalerne sang Lysbørnene: »Vi vide det, vi vide det! Her skal dog blive smukt i en kommende Tid! Her skal blive godt og prægtigt!«

»Kyllingesnak!« sagde *Nordostvinden*.

»Nu vende vi Bladet!« sagde *Gudfader*.

Klokkerne ringede i *Roeskilde* By, der boede Bisp *Absalon*; han kunde læse sin Bibel og svinge sit Sværd; han havde Magt og Villie; de driftige Fiskere ved Havnen, hvis By groede frem og var Markedsplads, vilde *Absalon* skjærme mod Overfald. Han lod stænke med Vievand den uærlige Grund: *Tyvsø* fik hæderligt Mærke. Murer og Tømrer toge fat derovre; der voxte en Bygning paa Bispens Bud. Solstraalerne kyssede de røde Mure, alt som de løftede sig.

Der stod *Axels Huus*.

* 51

»Slot med Taarne
Høivelbaarne;
Trapper,
Karnapper;
Buh!
Hu! -
Nordostvinden
Tyk i Kinden
Hvæste,
Blæste,
Borgen stod alligevel!«

Og ua for den stod »*Hafn*«, Købmændenes Havn.

»Havfrubuur med Søer blanke,
Bygt i grønne Lund.«*)

De Fremmede kom der og købte den megen Fisk, byggede Boder og Huse med Blæreskind i Vindueshullet, Glasset var for dyrt; der kom Faktums med Gavl og med Vinde. Seer Du derinde i Boderne sidde de gamle Svende, de tør ikke gifte sig, de handle med Ingefær og Peber, de Pebersvende!

Nordostvinden blæser gennem Gader og Gyder, lader Støvet fyge, river ogsaa et Straatag af. Ko og Griis gaae i Gadegrøften.

»Jeg skal kue og knuge,« siger *Nordostvinden*; »suse om de Huse og om *Axels Huus*! Jeg kan ikke *feile! De kalde det *Steileborg* paa *Tyvsø*.«

Og *Gudfader* viste et Billede deraf, han selv havde tegnet. Paa Muren var Pæl ved Pæl, paa hver sad en fangen *Sørøvers* Hoved og viste Tænder.

»Det er virkelig skeel,« sagde *Gudfader*; »det er værd at kjende og godt at forstaae. Bisp *Absalon* var i Badstuen og hørte da gennem den tynde Væg, at et Fribytterskib kom derude. Strax sprang han af Badet og paa sit Fartøi, blæste i Hornet og Mandskabet kom, Pilene fløi i Røvernes Ryg, de vilde derfra, de roede saa skrap; der fæstede sig Pile i deres Hænder, der var ikke Tid til at rive dem ud. Bisp *Absalon* fangede hver levende En og hug Hovedet af dem; hvert et blev sat paa Slottets Ringmuur. *Nordostvinden* blæste med tykke Kjæver, med ondt Veir i Kjæften, som Sømanden siger.

»Her vil jeg strække mig,« sagde *Vinden*; »her vil jeg lægge mig og see paa det hele Kram.«
* * 52

Den hvilede i Timer, den blæste i Døgn; Aaringer gik.

Vægteren kom frem paa Slottets Taarn; han saae mod Øster, mod Vester, mod Sønder og Nord. »Der har Du det paa Billedet,« sagde *Gudfader* og viste det. »Du seer ham der, men hvad han saae skal jeg sige Dig.«

»Fra *Steileborgs* Muur er der aabent Vand heelt ud til *Kjøgetugt* og bredt er Farvandet over til Sjællands Kyst. Foran *Serritslev* Mark og *Solbjerg* Mark, hvor de store Landsbyer ligge, voxer meer og meer den nye Stad med gavlede Bindingsværkshuse. Der er hele Stræder for Skomagere og Skindere, for Kryderhandlere og Ølfolk; der er Markedsplads, der er Gildeshuus, og tæt ved Stranden, hvor før var en Ø, staaer den prægtige Kirke for *Sanct Nicolaus*. Den har Taarn og Spiir, umaadeligt høit; hvor speiler det sig i det klare Vand! Ikke langt herfra staaer *Vor Frue* Kirke, hvor Messerne læses og synges, Røgelsen dufter, Voxlys brænde. *Kjøbmandshavn* er nu Bispens Stad; Bispens af *Roeskilde* raader og regjerer.

Bisp *Erlandsen* sidder paa *Axels Huus*. Der brases i Kjøkkenet, der skjenkes Øl og Claret, der er Lyd af Giger og Kobbeltrommer. Kerter og Lamper brænde, Slottet skinner, som var det Lygten for det hele Land og Rige. *Nordostvinden* blæser om Taarn og om Muur, de staae nok fast; *Nordostvinden* blæser om Byens Befæstning Vester paa, et gammelt Plankeværk kun; det holder vel! Derudenfor staaer Danmarks Konge *Christopher I*. Oprørerne sloge ham ved *Skjelskør*; han søger Tilflugt i Bispens By.

Vinden suser og siger som Bispens: »Bliv ude! Bliv ude! Porten er lukket for Dig.«

Det er Ufreds Tid, det er tunge Dage; hver Mand vil raade sig selv. Det holstenske Banner vaier fra Slottets Taarn. Der er Savn og Suk, det er Angestens Nat: Strid i Landet og den sorte Død, bælgmørk Nat - men saa kom *Atterdag*.

Bispens By er nu Kongens By; den har gavlede Huse og snevre Gader, den har Vægter og Raadhuus, den har en muret Galge ved Vesterport. Ingen udenbyes Mand tør hænges i den; man maa være en Stadens Borger for at kunne dingle der, komme op saa høit, at see *Kjøge* og *Kjøgehøns*.

»Det er en deilig Galge,« siger *Nordostvinden*; »det Skjønne groer!« og saa hvæste og blæste den.
* 53

Fra Tydskland blæste Fortræd og Nød.

»*Hanserne* kom,« sagde *Gudfader*; »de kom fra Pakhuus og Disk, de rige *Kjøbmænd* fra *Rostock*, *Lübeck* og *Bremen*, de vilde snappe meer end Guldgaasen fra *Valdemars* Taarn; de raadede mere i Dankongens By end Dankongen selv, de kom med væbnede Skibe, Ingen var forberedt; Kong *Erik* havde ei heller Sind at slaaes med de tydske Frænder, de vare saa mange, saa stærke. Kong *Erik* og alle hans Hofmænd jøge hasteligt ud af Vesterport til *Sorø* By, til den stille Sø og de grønne Skove, til Kjærligheds Sang og Bægerklang.

Men Een blev tilbage i *Kjøbenhavn*, et Kongehjerte, et Kongesind. Seer Du Billedet her, den unge Kvinde, saa fiin og spæd, med havblaae Øine og høruguult Haar; det er Danmarks Dronning *Philippa*, Englands Prindsesse. Hun blev i den ængstede Stad, hvor i de smaa Gyder og Gader, med de steile Trapper, Skure og tilklinede Boder, Byfolkene vrimle og vide ikke ud eller incl. Hun har Mands Mod og Hjerte; hun kalder Borgere og Bønder, opmuntrer, opmander. Skibene tiltakles, Blokhusene faae Mænd, Karrebasserne knalde; der er Ild og Damp, der er godt Humeur, Vorherre slipper ei Danmark. Og Solen skinner ind i alle Hjerter, den lyser ud af alle Øine i Seirsglæde. Velsignet være *Philippa*! Det er hun i Hytte, det er hun i Huus, det er hun i Kongens Slot, hvor hun pleier de Saarede og Syge. Jeg har klippet en Krands og lagt om Billedet her,« sagde *Gudfader*. »Velsignet være Dronning *Philippa*!«

»Nu springe vi Aaringer frem!« sagde *Gudfader*. »*Kjøbenhavn* springer med. Kong *Christian I* har været i Rom, er velsignet af Paven, og hædret og hyldet paa den lange Vei. Han bygger herhjemme en Gaard af brændte Steen; der skal Lærdommen groe, sættes frem paa Latin. Fattigmands Barn fra Plov og fra Værksted kan ogsaa komme med, tigge sig frem, faae den lange, sorte, side Kappe, synge for Borgernes Dør.

Tæt op til Lærdommens Gaard, hvor Alt er Latin, ligger et lille Huus; derinde raader det Danske, i Sprog og i Sæder. Der er Øllebrød til Morgenkost og der er Middag Klokken ti om Formiddagen. Solen skinner ind ad de smaa Ruder, paa Madskab og Bogskab; i *det* ligger skrevne Skatte, Hr. *Mikkels* »Rosenkrands« og »gudelige Comedier«, *Henrik Harpestrengs Lægebog*, og Danmarks *Riimkrønike* af Broder *Niels* i Sorø;

*
- 54

den bør hver Danisman kjende, siger Huusherren, og han er Mand for at de kunne blive kjendte. Det er Danmarks første Bogtrykker, Hollænderen *Gotfred van Gehmen*. Han øver den sorte, velsignede Konst, Bogtrykkerkonsten.

Og Bøgerne komme til Kongens Slot og i Borgerens Huus. Ordsprog og Sange faae evigt Liv. Hvad Mennesket ikke tør sige i Sorg og Lyst, synger Folkesangens Fugl, forblommet og dog klart; den flyver saa frit, den flyver saa vidt igjennem Borgestue, gennem Ridderborg; den sidder som Falk paa Ridderfrøkenens Haand og kvidder, den lister sig ind som lille Muus og pipper i Hundehullet for den trælbundne Bonde.«

»Det er Mundsveir det Hele!« siger den skarpe *Nordostvind*.

»Det er Foraarstid!« sige *Solens Straaler*; »see hvor pipper det Grønne!«

»Nu blade vi frem i vor Billedbog!« sagde *Gudfader*. Hvor *Straaler Kjøbenhavn!* Der er Turnering og Leg, der er Optog med Pragt; see de ædle Riddere i Rustning, see de høie fornemme Fruer i Silke og Guld. Kong *Hans* giver sin Datter *Elisabeth* til Churfyrsten af *Brandenburg*. Hvor er hun ung, hvor er hun glad! hun træder paa Fløiel; der er en Fremtid i hendes Tanker: Huuslivets Lykke. Tæt ved hende staaer hendes kongelige Broder Prinds *Ohrstjern* med de tungsindige Øine og det hede, brusende Blod. Ham har Borgerfolket kjær, han kjender deres Tryk, han har Fattigmands Fremtid i Tanke.

Gud alene raader for Lykken!

»Nu blade vi frem i vor Billedbog!« sagde *Gudfader*. »Skarpt blæser Vinden, synger om det skarpe Sværd, om den tunge Tid, om Ufredstid.«

»Det er en iskold Dag, det er midt i April. Hvorfor stimler Mængden sammen udenfor Slottet foran den gamle Toldbod, hvor Kongeskibet ligger med Seil og Flag? I Vinduer og paa Tage ere Folk at see. Der er Sorg og Bedrøvelse, Forventning og Angest. De see mod Slottet, hvor før var Fakkeldands i de gyldne Sale, men nu saa stille og tomt; de see mod Vindueskarnappen, hvor Kong *Christjern* saa ofte saae ud over »Hofbroen« og ad det smalle »Hofbrostræde« til sin Duellil, den

*
- 55

hollandske Pige, han hentede fra *Bergens* By. Skodderne ere skudte for. Mængden seer mod Slottet, nu aabnes Porten, Vindebroen sænkes. Der kommer Kong *Christjern* med sin trofaste Hustru *Elisabeth*; hun vil ei forlade sin kongelige Herre, nu han er saa haardt betrængt.

Der var Ild i hans Blod, der var Ild i hans Tanke; han vilde bryde med den gamle Tid, bryde Bondens Aag, være Borgeren god, stække »de graadige Høge«; men de vare ham for mange. Han drager fra Land og Rige, for derude at vinde Venner og Frænder for sig. Hans Hustru og trofaste Mænd følge med; hvert Øie er vaadt nu i Skilsmisssens Stund.

Der blander sig Stemmer i Tidens Sang, imod ham og for ham, et tredobbelt Chor. Hør *Adelens* Ord, de staae skrevne og trykte:

»Vee over Dig, *Christjern den Onde!* det udøste Blod paa *Stockholms* Torv raaber høit over Dig, Forbandelsens Vee!«

Og Munkenes Raab har den samme Dom: »Du være forstødt af Gud og af os! Den lutherske Lære kaldte Du hid; til den gav Du Kirke og Prædikestol, lod Djævelens Tunge tale. Vee over Dig, *Christjern den Onde!*«

Men Bonde og Borger græde saa dybt: »*Christjern, du Folkekjære!* Ei Bonden skal kunne sælges som Kvæg, ikke byttes bort for en Jagthund! Den Lov er dit Skudsmaal!« Men Fattigmands Ord er som Avner for Vinden.

Nu seiler Skibet Slottet forbi og Borgerne løbe op paa Volden for der endnu engang at see den seilende Kongesnekke.

Tiden er lang, Tiden er trang; stol ikke paa Venner, stol ikke paa Frænder!

Farbroder *Frederik* paa Slottet i *Kiel* vilde nok være Konge i Landet.

Kong *Frederik* ligger for *Kjøbenhavn*. Seer Du Billedet her: »*det troe Kjøbenhavn*«. Bundt om ere kulsorte Skyer med Billed paa Billed; betragt kun hvert! Det er et klingende Billed, det klinger endnu i Sagn og Sang: Den tunge, trange, den bittre Tid i Aaringers Gang.

Hvor gik det Kong *Christjern*, den vildsomme Fugl? Derom have Fuglene sjunget, og de flyve vidt, over Land og Sø.

*
- 56

Storcken kom tidligt i Foraarstid, Syd fra over det tydske Land; den havde seet, hvad der nu fortælles.

»Den flygtende Kong *Christjern* saae jeg kjøre paa lynggroede Hede, der mødte ham et usselt Kjøretøi, forspændt med een Hest; i det sad en Kvinde, Kong *Christjerns* Søster, Markgrevinden af *Brandenburg*; tro den lutherske Lære var hun jaget bort af sin Huusbond. Paa den mørke Hede mødtes de landflygtige Kongebørn*). Tiden er trang, Tiden er lang, stol ikke paa Ven eller Frænde!«

Svalen kom fra *Sønderborg* Slot med Magelig Sang. »Kong *Christjern* er forraadt! Han sidder der i det brønddybe Taarn; hans tunge Trin slide Spor i Steengulvet, hans Finger sætter Mærke i det haarde Marmor.«

»O hvilken Sorg fik slige Ord,
Som Stenens Fure fik?«**)

Fiskeørnen kom fra den rullende Sø; den er aaben og fri, der flyver et Fartøi, det er den kjække Fyenbo *Søren Nordby*. Lykken er med - men Lykken er som Veir og Vind omskiftelig.

I *Jylland* og *Fyen* skrige *Ravn* og *Krage*: »Vi ere oppe at age! Det gaaer saa bra, saa bra! Her ligge Aadsler af Heste, og Mennesker med.« Det er *Ufreds* Tid, det er *Grevens* Feide. Bonden tog sin *Kølle*, *Kjøbstedmanden* sin *Kniv*, saa raabte de høit: »Vi slaae *Ulvene* ihjel, saa at ingen *Unger* blive tilbage!« Der drive Skyer og Røg fra de brændende Byer.

Kong *Christjern* er Fange paa *Sønderborg* Slot; han slipper ei fri, seer ei *Kjøbenhavn* og dens bittre Nød. Paa *Nørre-Fællend* staaer *Christian III* hvor *Faderen* stod. I *Staden* er Angest; der er Hunger og *Smitsot*.

Op til *Kirkens* Muur sidder i *Pjalter* en udmagret Kvinde, et Liig er hun; to levende Børn ligge paa hendes *Skjød* og suge Blod af den *Dødes* Bryst.

Modet er faldet, Modstanden falder. *Du troe Kjøbenhavn!*

Der blæses Fanfare; hør *Pauker* og *Trompeter!*

* * *
-- 57

I rige Klæder af *Silke* og *Fløiel* og med vaiende *Fjer* komme paa guldbræmmede Heste de adelige *Herrer*; de ride til *Gammeltorv*. Er der *Carroussel* eller *Turnering* efter vante *Skik*? *Borgere* og *Bønder* i deres bedste *Pynt* søge ogsaa derhen. Hvad er der at see? Er der reist et *Baal* til at brænde *papistiske* Billeder, eller staaer *Bøddelen* der, som han stod ved *Slaghoeks* *Baal*? *Kongen*, *Landets Herre* er *Lutheran*, det skal kjendes, hævdes og lyses i *Kuld*.

Høifornemme *Fruer* og adelige *Jomfruer* sidde med høie *Kraver* og *Perler* paa *Huen* bag de aabne *Vinduer* og see al den *Stads*. Paa udbredt *Klæde*, under *Klædestag*, sidder *Rigets Raad* i ældgammel *Dragt*, nær *Kongens Throne*. *Kongen* er taus. Nu læses op i det danske *Sprog* hans *Villie*, *Rigsraadets Villie*; *Borger* og *Bonde* faae strenge *Ord*, *Revselsens Ord* for al den *Modstand*, de havde viist mod den høie *Adel*. *Ydmyget* blev *Borgeren*, *Bonden* blev *Træl*. Nu lyder *Fordømmelsens Ord* mod *Landets Bisper*. Deres *Magt* er forbi. Alt *Kirkens* og *Klostrenes* *Gods* bliver henlagt til *Konge* og *Adel*.

Der er *Hovmod* og *Had*, der er *Prunk*, der er *Ynk*.

»Fattige Fugl kommer hinkende,
Kommer linkende...
Rige Fugl kommer susende,

Kommer brusende!« -

Omskiftelsens Tid har tunge Skyer, men ogsaa Solskin; det lyste just nu i Lærdommens Gaard, Studentens Hjem, og Navne lyse ud derfra heelt op i vor Tid. *Hans Tausen*, den fyenske fattige Smedesøn:

»Det var hiin liden Smaadrenge fra *Birkende By*,
Hans Navn fløi over Danmark med folkelig Ry.
En dansk *Morten Luther*, han stred med Ordets Sværd,
Og seirede med Aanden i Hjertefolkets Hær.«*)

Der lyser Navnet *Petrus Palladius*, Latin, men paa Dansk *Peter Plade*, *Roeskilde Bisp*, ogsaa Søn af en fattig Smed i Jydernes Land. Og af Adelsnavne Straaler *Hans Friis*, Rigets Cantsler. Han satte Studenten ved sit Bord, sørgede for ham og for Peblingen med. Og Een fremfor Alle faaer Hurra og Sang:

* *
-- 58

»Mens een Student ved Axels Havn
Et Bogstav veed at skrive,
Saalænge skal Kong *Christians* Navn
Med Hurra hilset blive.«*)

Der kom Solstraaler mellem de tunge Skyer i Omskiftelsens Tid.

Nu vende vi Bladet.

Hvad suser og synger i »*Store Belt*« under *Samsø Kyst*? Af Søen stiger en Havfrue med tanggrønt Haar, hun spaaer for Bonden: En Prinds skal fødes, der bliver en Konge, mægtig og stor.

Paa Marken, under den blomstrende Hvidtjørn, han fødtes. Nu blomstrer hans Navn i Sagn og i Sange, i Riddergaarde og Slotte rundt om. *Børsen* skød frem med Taarn og Spir; *Rosenborg* løftede sig, saae langt ud over Volden; Studenten selv fik sit eget Huus, og tæt derved staaer og peger mod Himlen det Rundetaarn, en *Urania-Søile*, der seer mod Hveen, hvor *Uranienborg* stod; dens gyldne Kupler fik Glands i Maaneskin, og Havfruer sang om Manden derinde, som Konger og Aandens Stormænd besøgte, den Snilletsbaarne, af Adelsblod, *Tycho Brahe*. Han løftede Danmarks Navn saa høit, at med Stjernehimlen det kjendtes i alle Jordens aandlyste Lande. Og Danmark stødte ham bort fra sig.

Han sang Trøst i sin Smerte:

»Er ei Himlen allevegne
Hvad behøver jeg saa meer?«

Hans Sang har Folkesangs Liv, som Havfruens Sang om *Christian den Fjerde*.

»Nu kommer et Blad, Du skal rigtig see paa!« sagde *Gudfader*; »der er Billed paa Billed, som i Kæmpevisen Vers paa Vers. Det er en Sang, saa glædelig i sin Begyndelse, saa sørgelig i sin Udgang.«

Der dandser et Kongebarn paa Kongens Slot, hvor er hun yndig at see! Hun sidder paa *Christian IV's Skjød*, hans elskede Datter *Eleonore*. I kvindelige Sæder og Dyder hun groer. Den

* *
-- 59

mægtige Adels fornemste Mand *Korfits Ulfeldt* er hendes Brudgom. Hun er Barn endnu; hun faaer ogsaa Riis af sin strenge Hovmesterinde; hun klager for Kjæresten og hun har Ret. Hvor er hun kløgtig, danis og oplært, kan Græsk og Latin, synger Italiensk til sin Luth, veed at tale om Paven og Luther.

Kong *Christian* ligger i Gravcapel i *Roeskilde Dom*, *Eleonores* Broder er Konge. Der er Glands og Pragt paa Slottet i *Kjøbenhavn*, der er Skjønhed og Snille, først Dronningen selv: *Sophie Amalie af Lyneborg*. Hvo styrer sin Hest saa vel som hun? Hvo har i Dandsen en Majestæt som hun, hvo taler med Kjendskab og Aand som Danmarks Dronning?

»*Eleonore Christine Ulfeldt!*« de Ord blev sagt af den franske Gesandt. »I Skjønhed, Kløgt overstraaler hun Alle.«

Fra Slottets bonede Dandsegulv voxte Niddets Borre; den hængte sig fast, den filtrede ind og hvirvlede om sig Krænkelens Haan: »Det Slegfredbarn! Hendes Karm skal holde ved Slottets Bro; hvor Dronningen kjører, skal Fruen gaae!« Det fyger med Sladder, med Opspind og Løgn.

Og *Ulfeldt* tager sin Hustru ved Haand i den stille Nat. Nøglerne har han til Stadens Porte; han aabner en af dem. Hestene vente derudenfor. De ride langs Stranden, og seile saa bort til det svenske Land.

Nu vende vi Bladet, som Lykken vender sig for de To.

Det er Efteraarstid, Dagen er kort, Natten er lang; det er graat og vaadt, Vinden saa kold og i stigende Styrke. Det suser i Løvet paa Voldens Træer, Løvet flyver ind i *Peder Oxes Gaard*; den staaer tom og forladt af sit Herskab. Vinden suser ud over *Christianshavn*, om *Kai Lykkes Gaard*, nu er den Tugthuus. Han selv er jaget fra Ære og Land, hans Vaaben er brudt, hans Billed hængt i den høieste Galge; saaledes er straffet hans kaade, letfærdige Ord om Landets hædrede Dronning. Høit tuder Vinden og farer hen over den aabne Plads, hvor Rigshovmesterens Gaard har staaet; nu er kun tilbage af den een Steen, »den drev jeg som Rullesteen herved paa den seilende lis,« suser Vinden, »Stenen strandede hvor siden *Tyvsø* skød op, *forbandet af mig; saa kom den med i Hr. *Ulfeldts Gaard*, hvor Fruen sang til den klingende Luth, læste Græsk og Latin og kneisede stolt, nu kneiser kun Stenen her med sin Indskrift:

*
- 60

»Forræderen *Corfitz Ulfeldt*
>til ævig Spot, Skam og Skjændsel.««

Men hvor er hun nu, den fornemme Frue? Hu-ih-hu-ih! piber Vinden med skærende Bøst. I »*Blaa Taarn*« bag Slottet, hvor Havvandet slaaer mod den slimede Muur, der har hun alt siddet i mange Aar. Der er i Kamret mere Røg end Varme; det lille Vindue er høit under Loftet. Kong *Christian IV's* forkjælede Barn, hun den fineste Frøken og Frue, hvor sidder hun ringe, hvor sidder hun slet! Erindringen hænger Gardin og Tapet om Fængslets tilrøgede Vægge. Hun husker sin Barndoms deilige Tid, sin Faders milde, straalende Træk; hun husker sin pragtfulde Bryllupsfærd: hendes Stoltheds Dage, hendes Trængselstid i *Holland*, i *England* og paa *Bornholm*.

»Ei Noget synes tungt for ægte Kjærlighed!«

Dog, da var hun hos ham, nu er hun ene, for altid ene! Hun veed ei hans Grav og Ingen veed den.

»Troskab mod Manden var al hendes Brøde.«

- Hun sad i Aaringer, lange og mange, mens Livet rørte sig udenfor. Det staaer aldrig stille, men det ville vi et Øieblik her, tænke paa hende og Sangens Ord:

»Min Huusbond holdt jeg tro min Eed
I Nød og stor Elende!«

»Seer Du Billedet her!« sagde *Gudfader*.

Det er Vintertid; Frostens slaaer Bro mellem *Laaland* og *Fyen* Bro for *Carl Gustav*, som drager ustandseligt frem. Der er Plyndring og Mordbrand, Angest og Nød i det hele Land.

Svensken ligger for *Kjøbenhavn*. Det er bidende koldt og en fygende Snee; men tro sin Konge og tro sig selv staae Mænd og Kvinder rede til Kampen. Hver Haandværksmand, Bodsvend, Student og Magister er oppe paa Volden til Værn og Forsvar. Der er ingen Frygt for de gloende Kugler. Kong *Frederik* svor, han vilde døe i sin Rede. Han rider deroppe og Dronningen med ham. Der er Mod og Mandstugt og Fædrelandssind.

Lad

*
- 61

Svensken kun trække sin Liigskjorte paa og snige sig frem i den hvide Snee, forsøge at storme! Der væltes Bjælker og Steen ned paa dem; ja Kvinderne komme med Bryggerkjedler og helde sydende Beg og Tjære over de stormende Fjender.

I denne Nat ere Konge og Borger een samlet Magt. Og der er Frelse og der er Seir. Klokkerne ringe, Takkesang lyder. Borgerfolk, her vandt Du Adelsspore!

Hvad følger vel nu? See Billedet her!

Bisp *Svanes* Frue kommer i lukket Karm; det tør kun den høie, mægtige Adel. De stolte Junkere bryde Vognen itu; Bispinden maa gaae til sin Bispegaard.

Er det den hele Historie? - Langt Større skal brydes i næste Stund, Overmodts-Vældet.

Borgemester *Hans Nansen* og Biskop *Svane* række hinanden Haand til Gjerning i Herrens Navn. De tale med Kløgt og med Ærlighed; det høres i Kirken og i Borgerens Huus. Et Sammenholds-Haandslag og Havnen spærres, Portene lukkes, Stormklokken ringer, Magten er givet til Kongen alene, han som blev i sin Rede i Farens Stund; han herske, han raade over Store og Smaa!

Det er Enevoldstiden.

Nu vende vi Bladet og Tiden med det.

»Hallo, halloi, hallo!« Ploven er lagt tilside, Lyngen faaer Lov at groe, men Jagten er god. »Hallo, halloi!« Hør de skingrende Horn og de halsende Hunde. See Jægerskaren, see Kongen selv, Kong *Christian V*; han er ung og glad. I Slot og i Stad er der Lystighed. I Salene Voxlys, i Gaarden Fakler, og Byens Gader have faaet Lygter. Alt Straaler saa nyt! Den nye Adel, indkaldt fra Tydskland, Baroner og Grever faae Gunst og Gave; nu gjælde Titler og Rang og det tydske Sprog.

Da klinger en Stemme saa ægte dansk, det er Væverens Søn, som nu er Bisp; det er *Kingos* Røst; han synger de deilige Psalmer.

Der er en anden Borgermands Søn, en Viintappersøn, hans Tanke lysner i Lov og Ret; hans Lovbog blev Guldgrund for Kongens Navn, det staaer ind i kommende Tider. Den Borgersøn, Landets mægtigste Mand, faaer Adelskjold og Fjender

*
- 62

med, saa Bøddelens Sværd paa Retterstedet er over *Griffenfeldts* Hoved. Da lyder Benaadning med evigt Fængsel. De sende ham til en Klippeø under Thronhjems Kyst:

»Munkholm - Danmarks Sand Helena.«

Men Dandsen gaaer let i Slottets Sal, der er Glands og Pragt, der er livlig Musik, der dandse Hofmænd og Fruer.

Nu kommer *Frederik IV's* Tid!

See de stolte Skibe med Seiersflag! See det rullende Hav! Ja, det kan fortælle om Storbedrift, om Danmarks Hæder. Vi huske Navne, den seiersæle *Sehested* og *Gyldenløve*! Vi huske *Hvitfeld*, der for at frelse den danske Flaade sprængte sit Skib og fløi mod Himlen med Danebroge. Vi tænke paa Tiden og Striden dengang, og Helten, der sprang fra det norske Fjeld til Danmarks Værn: *Peter Tordenskjold*. Fra det herlige Hav, fra det svulmende Hav tordner hans Navn fra Kyst til Kyst:

»Der slog et Lyn igjennem Pudderstøvet,
En Torden gjennem Tidens Hvisken lød;
En Skrædderdreng sprang ned fra Skrædderbordet,
Fra Norges Kyst løb ud en liden »Snau«.
Og Vikingaanden over Nordens Hav
Fløi atter, ungdomskjæk og staaomgjordet.«*)

Der kom en Luftning fra *Grønlands* Kyst, en Duft som fra *Bethlehems*-Landet; den meldte om Evangeliets Lys ved *Hans Egede* og hans Huustro.

Det halve Blad her har derfor Guldgrund; det andet Halve, der tyder Sorgen, er askegraat med sorte Stænk, som fra Ildens Gnister, som fra Sot og Syge.

I *Kjøbenhavn* raser Pesten. Gaderne ere tomme, Dørene stængede, rundt om er tegnet med Kridt et Kors: derinde er Soten, men hvor Korset er sort ere Alle døde.

I Natten bæres Ligene bort, uden Klokkklang; de tage paa Gaden de Halvdøde med; Rustvognene rumle, de ere fyldte med Liig. Men ud fra Krøstuen lyder fælt Berusedes Sang og vilde Skrig. Ved Drik ville de glemme den bittre Nød; de

*
*
-- 63

ville glemme e og ende - ende! Alt faaer jo Ende; her ender Bladet med anden Nød og Prøvelsestid for *Kjøbenhavn*.

Kong *Frederik IV* lever endnu; hans Haar er graanet i Aarenes Løb. Fra Vinduet paa Slottet seer han ud i det stormfulde Veir; det er seent paa Aaret.

I et lille Huus ved Vesterport leger en Dreng med sin Bold; den flyver op paa Loftet. Den Lille tager en Tællepraas, gaaer op for at søge, da tændes der Ild i det lille Huus, i den hele Gade. Det lysner i Luften, saa Skyerne skinne. See Flammerne voxer! Der er Føde for Ilden, der er Hø og Halm, der er Flæsk og Tjære, der er Stabler af Brænde til Vintertiden. Og Alting brænder. Der er Graad og Skrig, der er stor Forvirring. I Vrimslen rider den gamle Konge, opmuntrer, befaler. Der sprænges med Krudt, rives Huse ned. Nu brænder det ogsaa i Nørre Kvarteer, og Kirkerne brænde: *Sanct Petri, Vor Frue!* Hør Sangværket spiller sin sidste Sang: »Vreden Du afvend, Herre Gud af Naade!«

Kun *Rundetaarn* staaer og *Slottet* staaer; rundt om ere rygende Tomter. Kong *Frederik IV* er Folket god, han trøster og mætter, han er hos det, er de Huusvildes Ven. Velsignet er *Frederik IV!*

See nu dette Blad!

See den gyldne Karm med Tjenere rundt om, med væbnede Ryttere foran og bagved, kommer fra Slottet, hvor der er spændt en Jernlænke for at hindre Folket i at komme altfor nær. Hver uadelig Mand maa gaae over Pladsen med blottet Hoved; thi sees ei Mange, de undgaae Stedet. Der kommer nu Een med nedslaaet Blik, med Hatten i Haanden, og det er just den Mand, i den Tid, som vi nævne høit:

»Som rensende Stormvind hans Tale klang,
Til Solskin i kommende Dage;
Indsmuglede Noder som Græshopper sprang
Den Vei, de var komne, tilbage.«*)

Det er Snillet og Lunet, det er *Ludvig Holberg*. Den danske Scene, hans Storheds Slot, har man lukket, som var det Forargelsens Bo. Al Glæde er skrinlagt; Dands, Sang og Musik er forbudt og lyst bort. Nu raader den mørke Christendom.

* *
-- 64

»Der Dänenprinz!« som hans Moder ham kaldte, nu kommer hans Tid med Solskinsveir, med Fuglenes Sang, med Glæde, Danskhed og Lystighed: Kong *Frederik V* er Konge. Og Lænkerne tages fra Pladsen ved Slottet; den danske Scene er aabnet igjen, der er Latter og Lyst, der er godt Humeur. Og Bønderne ride Sommer i By! Det er Munterhedstid efter Fastetid og Forknyttelsens Tid. Det Skjønne trives, sætter Blomst og Frugt i Toner, i Farver, i bildende Konst. Hør *Gretrys* Musik! See *Londemanns* Spil! Og Danmarks Dronning elsker det Danske. *Lovise af England*, deilig og mild; velsigne Dig Gud i sin Himmel! Solstraalerne syngelifligt i Chor om Dronninger i det danske Land: *Philippa, Elisabeth, Lovise*.

Den jordiske Deel er længst skrinlagt, men Sjælene leve og Navnene leve. Igjen sender *England* en Kongebrud: *Mathilde*, saa ung og snart saa forladt! Om Dig ville Digtere synges i Tiden, om Ungdomshjertet og Prøvelsens Stund. Og Sangen har Magt, en unævnelig Magt gennem Tider og Folk. See Slottets Brand, Kong *Christians* Borg. Man søger at frelse det Bedste, der findes. See Holmens Folk slæbe bort en Kurv med Sølvtøi og kostelige Sager; stor Rigdom er det, men pludseligt see de gennem den aabne Dør, hvor Flammerne lyse, en Buste af Bronze, Kong *Christian IV*. Da kaste de den Rigdom, de bære; hans Billede derinde er dem langt mere! det maae de redde, hvor tungt det endogsaa maa være at bære. De kjende ham jo fra *Ewalds* Sang, fra *Hartmanns* deilige Melodi.

Der er Magt i Ordet og Sangen, og den skal klinge eengang saa stærkt om den stakkels Dronning *Mathilde*.

»Nu blade vi frem i vor Billedbog.«

Paa *Ulfeldts* Plads stod den Skjændselssteen; hvor reistes i Verden vel en som den? Ved Vesterport blev en Støtte reist, hvor mange i Verden er der vel som den?

Solstraalerne kyssede Rullestenen, Grundlaget under »*Frihedsstøtten*«. Alle Kirkeklokker ringede, Flagene vaiede; Folket jublede for Kronprinds *Frederik*. Gamle og Unge bare i Hjerte og paa Tunge Navnene *Bernstorff, Reventlow, Colbjørnsen*. Med straalende Øine og takfyldte Hjerter læses Støttens velsignede Indskrift:

*
- 65

»Kongen bød, Stavnsbaandet skal ophøre, Landbolovene gives

Orden og Kraft, at den frie Bonde kan vorde kjæk og oplyst, flittig og god, hæderlig Borger, lykkelig!«

Hvilken Solskinsdag! Hvilken »Sommer i By«!

Lysaanderne sang: »Det Gode groer! Det Skjønne groer Snart falder Stenen paa *Ulfeldts* Plads, men »*Frihedsstøtten*« skal staae i Solskin, velsignet af Gud, Konge og Folk.«

»Vi har en gammel Landevei,
Den gaaer til Verdens Ende.«*)

Det aabne Hav, aabent for Ven og Fjende, og Fjenden var der. Den seilede op, den mægtige engelske Flaade, en Stormagt kom imod en lille. Kampen var haard, men Folket modigt:

»Hver stod fast og ufortrøden,
Stod og stred og favned Døden!«**)

Vandt Beundring af sin Fjende, og begejstrede *Danmarks* Skjalde. Den Slagdag mindes den Dag idag med vaiende Flag: *Danmarks* hædrende *anden April*, Skjærtorsdags-Slaget paa Rheden.

Aaringer gik. En Flaade blev seet i Øresund. Gjaldt det *Rusland* eller *Danmark*? Det vidste man ei, selv Ingen ombord.

Der er en Fortælling i Folkemund, at den Morgenstund i *Øresund*, da den forseglede Ordre blev brudt og læst op, og den lød: at tage den danske Flaade, traadte frem for sin Chef en ung Capitain, høihjertet i Ord og Daad, en Bretlands Søn: »Jeg svor,« var hans Ord, »at til min Død vilde jeg kæmpe for Englands Flag, i aabent, ærligt Slag, men ei at ville overmande.«

»Og dermed styrted han sig overbord!«

»Og Flaaden styrede mod Kjøbenhavn. -
Fjern fra det Sted, hvor Slaget skulde stande,
Laae *han*, Captainen - ukjendt er hans Navn -
Et vandkoldt Lig, skjult af de sorte Vande,
Til Strømmen drev ham op, og svenske Mænd

* * *
-- -- 66

Paa Fiskertog i stjernefulde Nætter
Ham fandt, bar ham i Baad til Stranden hen
Og - rafled om den Dødes Epauletter.«*)

Fjenden stod for *Kjøbenhavn*; det lyste i Flammer, vi mistede Flaaden, men ikke Modet og Troen paa Gud; han ydmyger, men løfter igjen. Vunderne læges som i *Einheriars* Slag. *Kjøbenhavns* Historie er rig paa Trøst.

Altid Folketroen var den,
Danmark har i Vorherre en Ven.
Holde vi fast, han holder igjen,
Og Solen skinner imorgen.

Snart skinnede den paa den reiste Stad, paa rige Kornmarker, paa Kløgt og Snille; en Fredens velsignet Sommerdag, hvor Digtningen reiste sit *fata morgana* saa farverigt herligt ved *Oehlenschläger*.

Og i Videnskaben blev gjort et Fund, langt meer end et Guldhorn i gammel Tid, en Bro af Guld blev funden:

- - »en Bro for Tankens Lyn
I alle Tider ind i Folk og Riger.«

Hans Christian Ørsted indskrev der sit Navn.

Og see! Ved Slottet op til Kirken blev reist en Gaard, til den gav selv den fattigste Mand og Kvinde glad sin Skjerv.

»Du husker fra foran i Billedbogen,« sagde *Gudfader*, »de gamle Steenblokke, som ramlede fra Norges Fjelde, og førtes paa Isen herved; de ere løftede igjen fra den dybe Sandgrund paa *Thorvaldsens* Bud i Marmorets Skjønhed; deilig at see!«

Husk hvad jeg har viist Dig og hvad jeg fortalte! Sandgrunden i Havet løftede sig op, blev Værn for Havnen, bar Axels Huus, bar Bispens Gaard og Kongens Slot og bærer nu det Skjønnes Tempel. Forbandelsens Ord ere veirede hen, men hvad Sollysets Børn i Glæde sang om en kommende Tid, er blevet opfyldt.

Saa mangel Storm er faret hen, den kan komme igjen og vil atter henfare. Det Sande og Gode og Skjønne har Seiren.

Og hermed er Billedbogen sluttet; men langt fra ikke *Kjøbenhavns Historie*. Hvo veed, hvad Du selv engang skal opleve.

Det har tidt seet sort ud, blæst en Storm, men Solskinnet er dog ikke blæst bort, *det bliver!* og stærkere endnu end det

* *
— 67

stærkeste Solskin er Gud! Vorherre raader for Mere end for *Kjøbenhavn*.«

Det sagde *Gudfader* og gav mig Bogen. Hans Øine lyste, han var saa vis i sin Sag. Og jeg tog Bogen saa glad, saa stolt og forsigtigt, som nyligt jeg bar min lille Søster for første Gang.

Og *Gudfader* sagde: »Du maa meget gjerne vise En og Anden din Billedbog, Du maa ogsaa nok sige, at jeg har lavet, klistret, tegnet det hele Værk. Men det er en Livssag, at de strax vide, hvorfra jeg har faaet Ideen til den. Du veed det, fortæl det. Ideen skyldes de gamle Tranlygter, der netop, sidste Aften de brændte, viste for Stadens Gascandelabrer, som *fata morgana*, Alt hvad der var seet fra den første Lygte blev tændt ved Havnen, til nu *Kjøbenhavn* i denne Aften belystes baade af *Tran* og af *Gas*.

Du maa vise Bogen til hvem Du vil, det vil sige, til Folk med milde Øine og venligt Sind, men kommer en *Helhest* - saa luk

Gudfaders Billedbog.«

*
—